

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การวิจัยเรื่อง “ลีลาภาษาในงานเขียนของวณิช จรุงกิจอนันต์” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสั้น
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสารคดี
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคอลัมน์ประจำ
5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับลีลาภาษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลีลาภาษาในเรื่องสั้น นวนิยายและสารคดี

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสั้น

ความหมายของเรื่องสั้น

ปราณี (2541: 389) กล่าวถึงความหมายของเรื่องสั้น โดยสรุปได้ว่า “เรื่องสั้นเป็นเรื่องสมมุติแต่งขึ้น ประกอบด้วยตัวละคร แสดงความขัดแย้งอย่างใดอย่างหนึ่งจนเกิดวิกฤตการณ์ที่มีเหตุสัมพันธ์ต่อเนื่อง ไปจนถึงจุดสุดยอดของเรื่อง และคลี่คลายเป็นผลอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น แม้ว่าเค้าโครงเรื่องอาจนำมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงก็ตาม แต่ไม่ใช่สิ่งที่จะอ้างอิงได้”

ไพโรธ (2542: 46) ได้กล่าวถึงความหมายของเรื่องสั้นว่า “เรื่องสั้นเป็นบันเทิงคดีร้อยแก้วชนิดหนึ่งที่มีรูปแบบการเขียนเฉพาะ ที่เรียกว่า เรื่องสั้นเพราะกำหนดความยาวของเรื่องไว้ เช่น ในต่างประเทศกำหนดว่าเป็นงานเขียนที่มีความยาวขนาด 1,000 คำ ถึง 10,000 คำ ส่วนไทยเรากำหนดความยาวของเรื่องว่าประมาณ 5 หน้า ถึง 8 หน้า อาจจะสั้นกว่าหรือยาวกว่านั้นก็ยังถือว่าเป็นเรื่องสั้น”

พงศ์ศักดิ์ (ม.ป.ป) ให้ความหมายโดยสรุปว่า “เรื่องสั้นหมายถึงเรื่องที่มีการดำเนินเรื่องแบบวิฤทธิการณณ์เดียว ระยะเวลาสั้น ๆ เสนอความคิดสำคัญเดียวมีตัวละครเด่น 2-3 ตัว”

รินฤทัย (2542: 65) ให้ความหมายของเรื่องสั้นไว้ดังนี้

เรื่องสั้นเป็นรูปแบบชนิดหนึ่งของบันเทิงคดีร้อยแก้ว เรื่องสั้นคือเรื่องที่มีขนาดสั้น ในต่างประเทศกำหนดว่าเป็นงานเขียนตั้งแต่ 1,000 คำ ถึง 10,000 คำ ของไทยกำหนดว่าประมาณ 5-8 หน้าหนังสือปกอ่อน เรื่องสั้นนี้ยังมีเรื่องสั้นขนาดยาว เช่น ยาว 4 ตอนจบ และยังมีเรื่องสั้น-สั้น คือประมาณ 1 หน้ากระดาษฟูลสเก็บบ ฉะนั้นในเรื่องขนาดความยาวจึงไม่มีกำหนดที่ตายตัวนัก แต่ก็มักจะไม่วายจนเกินไป

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 975) ให้คำจำกัดความของคำว่าเรื่องสั้นดังนี้

เรื่องสั้น น. บันเทิงคดีร้อยแก้วรูปแบบหนึ่ง มีลักษณะคล้ายนวนิยาย แต่สั้นกว่า โดยมีเหตุการณ์ในเรื่องและตัวละครน้อย มักจบแบบพลิกความคาดหมายหรือจบแบบทิ้งให้คิดเป็นต้น เช่นเรื่องสร้อยคอที่หาย ของ ประเสริฐอักษร เรื่องจับตาย ของ มนต์ จรรย์รงค์ เรื่องมอม ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

ดังนั้น พอจะสรุปความหมายของเรื่องสั้นว่าเรื่องสั้นจัดเป็นบันเทิงคดีร้อยแก้วที่พัฒนารูปแบบมาจากนิทานและนำแนวคิดแบบตะวันตกมาผสมผสานกัน เรื่องสั้นจึงเป็นเรื่องสมมุติขึ้นแต่มีลักษณะเหมือนจริง ผู้เขียนสามารถแสดงแง่คิดโดยให้ตัวละครเป็นผู้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ

ประวัติความเป็นมาของเรื่องสั้น

รินฤทัย (2542: 66-68) กล่าวถึงกำเนิดและวิวัฒนาการของเรื่องสั้นไว้ดังนี้ เรื่องสั้นของไทยมีพัฒนาการมาจากการแต่งนิยาย นิทานของเดิม ประกอบด้วยอิทธิพลตะวันตกทำให้เกิดเป็นงานเขียนที่มีลักษณะบางประการแปลกใหม่ไปจากนิยายนิทาน เช่น ทำนองแต่ง วิธีการเล่าเรื่อง กลวิธีการแต่งและแนวคิด มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ลักษณะของ “ความสมจริง” และมีการสะท้อนปัญหาหรือแสดงความคิดที่กว้างขวางขึ้นกว่าเดิม ทั้งยังเป็นการสื่อสารความคิดระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน โดยให้ผู้อ่านวิเคราะห์เอาเองจากเนื้อเรื่องมิใช่มีบทหรือยกรองสรุปความคิดตอนท้ายเรื่องอย่างนิทานนิยายของเก่า

สายทิพย์ (2543 : 146- 147) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องสั้นพอสรุปได้ ดังนี้

เรื่องสั้นเรื่องแรกคือเรื่องสนุกนิก พระนิพนธ์กรมหลวงพิชิตปรีชากร ลงพิมพ์ในหนังสือ วชิรญาณวิเศษ เมื่อ พ.ศ. 2427 เรื่องสนุกนิกมีลักษณะแบบบันเทิงคดีตะวันตกซึ่งเป็นของใหม่สำหรับคนไทย กล่าวคือ ผู้แต่งนำเรื่องพระภิกษุวัดบวรนิเวศมาเป็นตัวละคร ฉากใช้วัดบวร พระภิกษุหนุ่มหลายรูปปรารภกันเรื่องสักออกไปเป็นฆราวาส บางรูปจะรับราชการ บางรูปจะค้าขาย บางรูปจะไปมีครอบครัวเป็นเรื่องที่สนุกสนานสมจริงสมจังด้วยฉาก คำพูดคำสนทนาของตัวละคร แต่ด้วยเหตุที่ผู้แต่งใช้ฉากวัดและตัวละครเป็นพระทำให้มีปฏิกิริยาภายหลัง เมื่อเรื่องถูกพิมพ์เผยแพร่ไปแล้ว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ อธิบดีสงฆ์ ทรงโทรมมนต์สน้อยพระทัยคิดว่าผู้แต่งเขียนประจานให้ร้ายวัดบวรนิเวศ เมื่อความทรงทราบถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงกล่าวดำนิโทษผู้แต่ง ต่อเมื่อสมเด็จพระปวเรศวริยาลงกรณ์ทราบก็เกิดความสงสารทูลขอพระราชทานโทษให้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชหัตถเลขาถวายว่า “ หม่อมฉันทราบอยู่ว่ากรมหลวงพิชิตปรีชากรทำหนังสือนี้ปรารภจะทำอย่างหนังสือโนเวลฝรั่ง ที่เขาแต่งกันนับพันนับหมื่นเรื่องเป็นเรื่องคิดผูกพันอ่านเล่นพอสนุก” คำว่าโนเวลนี้ต่อมาเป็นปัญหาด้วยเหตุที่ว่าสนุกนิกยังแต่งไม่จบก็เกิดเหตุเสียก่อน แต่สุธารัตน์ เสรีวัฒน์ เห็นว่าเรื่องสั้นเรื่องแรกน่าจะเป็นเรื่อง พระเปี้ยให้ทานธรรม ซึ่งลงพิมพ์ในหนังสือ วชิรญาณวิเศษปีที่ 2 ฉบับที่ 33 เพราะเรื่องสมบูรณ์มากที่สุดมีองค์ประกอบที่ชัดเจนกว่าเรื่องสนุกนิก

เรื่องสั้นในยุคแรกอาศัยรูปแบบและเนื้อหาจากตะวันตก โดยอาศัยเรื่องแปลจากฝรั่ง นักเขียนสมัยก่อนเป็นนักเรียนนอก หนังสือที่ออกตีพิมพ์ในสมัยนั้นต่างมุ่งส่งเสริมงานเขียนบันเทิงคดีร้อยแก้วใหม่ ๆ จนกระทั่งงานเขียนเรื่องสั้นมาถึงจุดคงที่ในด้านรูปแบบและเนื้อหาในปี พ.ศ. 2472 เป็นต้นมา และมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ขึ้นด้วยศิลปะของการแต่ง นักเขียนที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้นได้แก่ ศรีบูรพา ดอกไม้สด ก.สุรางคนางค์ มนัส จรรย์รงค์ ยาขอบ ไม้เมืองเดิม แม่อนงค์ อิศรา อมันตกุล เสนีย์ เสาวพงศ์ อิงอร สุวัฒน์ วรดิลก วิชาส มณีวัฒน์ นิตยา นาถยุสสุนทร อาจินต์ ปัญจพรรค์ ฯลฯ มีลักษณะการเขียนแบบ “สูตรสำเร็จ” โดยการเริ่มต้นอย่างเร้าอารมณ์และจบแบบพลิกความคาดหมาย และนักเขียนไทยยึดเป็นแบบแผน ส่วนในด้านเนื้อหามักจะเป็นเรื่องที่บิบบันอารมณ์อย่างรุนแรงด้วยความรัก ความพยายามหรือเรื่องตลกขบขัน

สายทิพย์ (2537: 147-156) กล่าวโดยสรุปว่า เรื่องสั้นตามแบบตะวันตกที่นิยมแต่งกันในระหว่าง พ.ศ. 2430-2471 ซึ่งถือว่าเป็นยุคแรกนั้น มีลักษณะต่างไปจากลักษณะนิทานแบบเดิมของไทยดังนี้คือ

ด้านรูปแบบ เรื่องสั้นมีโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มีขนาดสั้น และมีลักษณะคล้ายนิทานมาก นิยมขึ้นต้นด้วยการอารัมภบทถึงสาเหตุการเล่าเรื่องและเล่าแบบพรรณนาเรื่องจบลงแล้วผู้เขียนมักจะแต่งโคลงสี่สุภาพจำนวน 1-4 บท เพื่อสรุปคติสอนใจ ในการพรรณนาเรื่องราวยุคนี้ยังไม่มี การแยกบทสนทนาคงยังบรรยายความไปเรื่อย ๆ เช่น เรื่อง ความโกรธของหญิงม่าย เป็นต้น หลังจากปี พ.ศ. 2438 โครงเรื่องเริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้นชวนให้ติดตามและมีขนาดยาวขึ้น นิยมขึ้นต้นเรื่องด้วยวิธีการพรรณนาความเป็นตัวเรื่อง หรือเริ่มด้วยบทสนทนาของตัวละครแล้วจบเรื่องโดยไม่มีบทสรุป นอกจากนี้ยังนิยมใช้เครื่องหมายอัญประกาศรวมข้อความที่เป็นคำพูดของตัวละคร เพื่อแยกบทสนทนาให้เห็นเด่นชัด เช่น เรื่อง แวนดา ของ แม่ลัดดา เรื่องวางยาเมีย ของ รอท. พล้อย พรปรีชา เป็นต้น

ด้านแนวคิด เรื่องสั้นในยุคนี้มุ่งให้คติสอนใจแล้วยังมุ่งใช้เป็นสื่อในการแสดงความคิดเห็น หรือแสดงทัศนะของผู้เขียนไปยังผู้อ่าน รวมทั้งการเป็นสื่อสะท้อนภาพและเสนอปัญหาสังคมด้วย เช่น เรื่องเกิดทันคู่สร้าง ของแม่ลอง เรื่องแม่สื่อกระดา ของขุนบัญญัติรวาท เรื่องตายแล้วเกิดใหม่ของแม่นงศ์ แสดงแนวคิดต่อต้านการคลุมถุงชน เรื่องราคาแห่งสร้อยคอเพชร ของ นายชิม สะท้อนภาพการแก้ปัญหาความยากจนของตัวละครด้วยการปล้นจี๋

ด้านเนื้อเรื่อง พบว่ามีการสะท้อนเรื่องราวชีวิตกับสังคม เช่นเรื่องวางยาเมียของ รอท.พล้อย พรปรีชา แสดงปัญหาการเลือกคู่ครองผิด เรื่องเกินคาด ของ พ.เนตรรังษี สะท้อนให้เห็นสังคมที่มีการดัดจริต เรื่องตายยากตายเย็น ตายง่ายตายตายของแสงทอง สะท้อนปัญหาเรื่องความยากจน

ด้านกลวิธีการแต่ง ผู้แต่งมีกลวิธีในการเสนอเรื่องพลิกแพลงมากขึ้นทั้งในด้านการขึ้นต้นเรื่อง การดำเนินเรื่องและการจบเรื่อง เช่น กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงใช้จดหมายเป็นตัวเดินเรื่อง การจบแบบหักมุมจากเรื่อง จับด่าถล่มแดง เป็นต้น ส่วนวิธีการสร้างฉากเริ่มมีความสมจริงมากขึ้น

สายทิพย์ (2543: 145-152) กล่าวสรุปว่า ในเวลา 20 กว่าปีที่ผ่านมา รูปแบบและเนื้อหาของเรื่องสั้นได้คลี่คลายไปในแนวใหม่โดยปรากฏในงานเขียนของรงค์ วงษ์สวรรค์ สุวรรณี สุคนธา กฤษณา อโศกสิน ฯลฯ และเด่นชัดมากในนักเขียนคลื่นลูกใหม่ในมหาวิทยาลัย เช่น กลุ่มพระจันทร์เสี้ยว (วินัย อุกฤษณ์) กลุ่มหนุ่มหน้าสาวสวย กลุ่มลอมฟาง ไปจนถึงนักเขียนในยุคปัจจุบัน ได้แก่ สุจิตต์ วงษ์เทศ สุรัชย์ จันทิมากร ไพสันต์ พรหมน้อย วิทยากร เชียงกุล สุวัฒน์ ศรีเชื้อ ฯลฯ แนวใหม่ของเรื่องสั้นเน้นเนื้อหามากกว่ารูปแบบ ในด้านรูปแบบจะทั้งกฎเกณฑ์หรือสูตรสำเร็จแต่ให้อิสระในการวางรูปแบบตามสไตล์ของผู้แต่ง ส่วนเนื้อหาเน้นสำนึกของผู้คนต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวและบรรยากาศของเรื่องมักดูเดือดก้าวร้าวมากขึ้นประสานไปกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เราจะเห็นได้ว่านักเขียนเรื่องสั้นในยุคปัจจุบันมักแสดงสำนึกของตนต่อสังคมในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของโลกและสังคมที่ตนอาศัยอยู่

เรื่องสั้นของไทยน่าจะมีพัฒนาการมาจากงานเขียนประเภทนิทานแต่เดิม โดยเฉพาะนิทานที่ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์และวารสารรุ่นแรก ของไทย เช่น หนังสือบางกอก ริคอร์ดเดอร์ คุรุโณวาทและวชิรญาณวิเศษ ทั้งนี้เพราะนิทานที่ลงพิมพ์ในหนังสือเหล่านี้มีลักษณะทางองค์ประกอบของเรื่องใกล้เคียงกับองค์ประกอบของเรื่องสั้นมาก กล่าวคือ มีแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉากและบรรยากาศเหมือนกันแต่มีความสมจริงต่างไปจากนิทานไทยที่เป็นเรื่องสมมุติขึ้น มีแก่นเรื่องที่สะท้อนปัญหาสังคมหรือแสดงความคิดของผู้แต่งที่กว้างขวางกว่าเดิม

ไพรถ (2542: 58) กล่าวถึงยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ.2475 นักเขียนส่วนใหญ่มักเริ่มงานเขียนเป็นอาชีพและเริ่มจากเรื่องสั้นก่อนหรือไม่ก็เขียนทั้งเรื่องสั้นและนวนิยาย นักเขียนเรื่องสั้นในยุคนี้ เช่น มนต์ จรรย์รงค์ มีผลงานเรื่องสั้นกว่า 1,000 เรื่องและมีเรื่องสั้นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

หลังการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยเข้าสู่ยุคผู้นำชาติพ้นภัย มีการปฏิวัติวัฒนธรรม มีการตั้งวรรณคดีสโมสรในปี 2485 และปรับปรุงวิธีการเขียน เช่นการสะกดตัวการ์นต์แบบใหม่ ทำให้นักเขียนบางคนเกิดความไม่พอใจถึงกับเลิกเขียนไปเลยก็มี

ประมาณ พ.ศ. 2488 บ้านเมืองเริ่มเข้าสู่สภาวะปกติ กฎเกณฑ์ในการเขียนภาษาไทยถูกยกเลิกไป นักเขียนหลายคนที่เคยอดอดก็เขียนได้ดังใจ อีกทั้งในช่วงนี้มีโรงพิมพ์เกิดขึ้นมากมาย มีการออกนิตยสารหลายฉบับ นายอารีย์ ลีวีระ ได้ออกนิตยสารเพื่อเป็นสนามให้นักเขียนแสดงฝีมือเรื่องสั้นและนวนิยาย นิตยสารที่ออกมีทั้งรายวันและรายสัปดาห์ เช่น สยามนิกรรายวัน

เรื่งรมย์รายสัปดาห์ พิมพ์ไทยวันจันทร์ สยามนิกรรายสัปดาห์ ทำให้เกิดนักเขียนมีชื่อกหลายคน เช่น ยาขอบ มาลัย ชูพินิจ สุวัฒน์ วรดิลก อิงอร เสนีย์ เสาวพงศ์ อุษณา เพ็ลิ่งธรรม ฯลฯ

ในปี พ.ศ. 2491 ช่วงที่ประยูร จรรยาวัชย์ เป็นบรรณาธิการของสยามนิกรรายสัปดาห์ ได้มีการจัดประกวดเรื่องสั้นเป็นครั้งแรก เรียกว่าประกวดเรื่องสั้นโบว์สีฟ้า เรื่องที่ได้รับรางวัลคือ ตึกกรอสส์ ของ อ.อุดากร การประกวดครั้งที่สองเรื่องที่ได้รับรางวัลคือ จนกว่าเวลานั้นจะมาถึง ของ ช. พยัคฆนันท์

ผลการประกวดเรื่องสั้น โบว์สีฟ้ามีผลต่ออววรรณกรรมเพราะทำให้เกิดมีนักเขียนหน้าใหม่ อีกหลายคน เช่น รัตนะ ยาวะประกาย ปกรณ์ ปิ่นเจลิยว ประเสริฐ พิจารณ์โสภณ ฯลฯ ส่วน อ. อุดากร มีผลงานการเขียนเรื่องสั้นถึง 19 เรื่อง ในช่วง 4 ปีที่เขียนหนังสือเรื่องสั้นที่ส่งผล รุนแรงและมีการวิพากษ์วิจารณ์มากคือเรื่อง สัญชาติญาณมีด

ในปี พ.ศ. 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นยุคที่มีการปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงและปราบปรามผู้ที่มีแนวคิดต่อต้านรัฐบาล นักเขียนต้องเปลี่ยนไปเขียนแนวเรื่งรมย์ แต่ก็ยังมีการเขียนเรื่องในนิตยสารสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์และชาวกรุง ในยุคนี้ นักเขียนอย่าง อาจินต์ ปัญจพรรค์ เป็นนักประพันธ์คนแรกที่เขียนหนังสือเองและพิมพ์ออกขายเองคือเรื่อง เหมือนแร่ ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี ทำให้นักเขียนอีกหลายท่านทำตามบ้าง จึงมีการออกหนังสือชุด เช่น รงค์ วงษ์สวรรค์ ออกหนังสือชุด พฤษภาคมอุไร มิถุนายนมณี กรกฏาคมโกเมน คือออกตามชื่อเดือน ส่วนนิตยสารยังคงเรื่องสั้นเสนอผู้อ่านเป็นประจำ เช่น สกุลไทย สตรีสาร ศรีสัปดาห์ กุลสตรี ขวัญเรือน เดลิเมล์วันจันทร์

ไพโรธ (2542: 62) กล่าวถึงปี พ.ศ. 2510 ได้เกิดเหตุการณ์แปลกใหม่ในหมู่นิสิตมหาวิทยาลัยเริ่มสนใจการเมืองและสนใจวรรณกรรม มีการจัดตั้งกลุ่มผลิตผลงานทางวรรณกรรมขึ้น ชมรมที่เด่นมากคือ ชมรมพระจันทร์เสี้ยว มีนักเขียนเช่น วิทยากร เชียงกุล สุรชัย จันทิมาธร นิคม รายวา วิสา คัญทัพ ตั๊ก วงศ์รัฐ มงคล วัชรารักษ์กุล

หลังจากปี พ.ศ. 2510 เรื่องสั้นของไทยเริ่มมีพัฒนาการที่คลี่คลายไปจากเดิมทั้งในด้านรูปแบบ แนวคิด เนื้อหาและกลวิธีการแต่ง ดังนี้

1. ในด้านรูปแบบ มีวิวัฒนาการเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 ใช้ “เหตุการณ์” เป็นหลัก ผู้เขียนจะเริ่มต้นด้วยการเสนอปัญหาให้ผู้อ่านสงสัย แล้วใช้กลวิธีต่าง ๆ ดึงความสนใจให้ติดตามเรื่อง โดยผู้เขียนจะผูกปมจนผู้อ่านหายใจไม่ออกแล้วจึงค่อยคลี่คลายปัญหาแล้วก็จบแบบพลิกความคาดหมาย เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความประหลาดใจ เรื่องสั้นประเภทนี้มักมีโครงเรื่องให้แปลก เหลือเชื่อ เกินความคาดหมาย แล้วเดินเรื่องด้วยบทสนทนาที่คมคาย เช่นเรื่อง “ดาลยอคด้วน” ของ เรียมเอง เรื่อง “สัตยชาติญาณมิด” ของ อ.อุดากร เป็นต้น

1.2 ใช้ “ความคิด” หรือ “อารมณ์” เป็นหลัก มักดำเนินเรื่องด้วยการพรรณนาหรือบรรยายความคิดของผู้เขียนไปเรื่อย ๆ จนจบเรื่อง ทำให้เรื่องสั้นประเภทนี้ไม่มีตัวละครและไม่มีบทสนทนา เพราะผู้เขียนต้องการสื่อความคิดของตนเองมากกว่ามุ่งเสนอเรื่องราวตามรูปแบบลักษณะเรื่องสั้นแบบเดิม เรื่องสั้นประเภทนี้จึงขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เขียน เช่นเรื่อง “คนบนต้นไม้” ของนิคม ไรวา เรื่อง “คนสี่เหลี่อง” ของนิเวศน์ กันไทยราษฎร์ เรื่อง “ขุนทอง...เจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง” ของ อัครศิริ ธรรมโชติ

2. ในด้านแนวคิด แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นมีการเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม เรื่องสั้นในระยะแรกมักมีแก่นเรื่องแสดงความรักบ้าง แสดงความเชื่อมงายไร้สาระบ้าง หรือแสดงความเชื่อเรื่องกรรมตามหลักพุทธศาสนาบ้าง แต่หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองประชาชนส่วนใหญ่เริ่มมีการศึกษาที่สูงขึ้น แนวคิดที่ปรากฏจึงเป็นเรื่องของสภาพปัญหาสังคมหรือแสดงผลกระทบของการเมืองที่มีต่อประชาชน ในระยะที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพมากขึ้นแนวคิดของเรื่องพัฒนาไปถึงขั้นปลูกเร้าอารมณ์ความคิดให้รับรู้เรื่องของบ้านเมืองมากขึ้นและชักชวนให้ร่วมกันต่อสู้เพื่อทำให้สังคมดีขึ้นกว่าเดิม เช่น เรื่อง “ขุนทอง...เจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง” ของ อัครศิริ ธรรมโชติ เรื่อง “แก้วหยดเดียว” ของศรีดาวเรือง เรื่อง “บ้านเราอยู่ในนี้.....” ของ วาณิช จรุงกิจอนันต์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีนักเขียนบางคนนิยมสะท้อนความคิดตามหลักปรัชญาตะวันตก เช่น เรื่อง “ฟ้าโปรด” ของลาวคำหอม สะท้อนแนวคิดแบบชนชาตินิยม เรื่อง “เมื่อเย็นน้ำ ของวันอันร้ายของอัครศิริ ธรรมโชติ สะท้อนแนวคิดแบบสังคมนิยม เรื่อง “ถนนสายนี้ที่นำไปสู่ความตาย” ของ วิทยากร เชียงกุล สะท้อนแนวคิดแบบอัตถิภาวะนิยม

3. ในด้านเนื้อหา เรื่องสั้นส่วนใหญ่ในระยะหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมักแสดงถึงกิจกรรมทางสังคมและการเมือง เช่น เรื่อง “ฟ้า บ่ กั้น” ของลาวคำหอม เรื่อง “เต่า” ของมนัส จรรย์รงค์ เรื่อง “อัญมณีแห่งชีวิต” ของอัญชัน เป็นต้น

4. ในด้านกลวิธีการเขียน เรื่องสั้นแนวใหม่มีกลวิธีที่พัฒนาไปจากเดิมหลายประการ เช่น

4.1 กลวิธีสร้างตัวละคร ตัวละครในเรื่องสั้นแนวใหม่จะมีลักษณะเปลี่ยนภาพพจน์ตัวละครเอกของเรื่องสั้นแนวเก่าที่เคยเป็นคนเก่งกล้า เข้าใจตนเองและผู้อื่น กลายเป็นภาพพจน์ตัวละครเอกมีลักษณะด้านหรือขบถต่อตนเอง เช่น ตัวละครเอกในเรื่อง “ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย” ของวิฑูรย์ เชียงกูล ที่ค้นพบความเหลวไหลไร้สาระของการมีชีวิตจึงเลือกคิดฆ่าตัวตายด้วยการกระโดดสะพานสูง แต่ขณะที่กำลังจะกระโดดนั้น บรรดาไทยมุงกำลังใช้ความกระหายใคร่รู้ในชะตากรรมของเขากลับเป็นเครื่องบังคับให้เขากระโดดลงมา ดังนั้นเพื่อไม่ให้คนอื่น ๆ ที่คิดเอาเปรียบต่อการตายของเขาได้พบกับผิดหวัง ตัวละครเอกจึงคิดขบถต่อตัวเองและกระแสดังกล่าว(ไทยมุง) ด้วยการเลือกที่จะตัดสินใจ “ไม่ฆ่าตัวตาย” แทน เป็นต้น

4.2 กลวิธีการดำเนินเรื่อง จะใช้กลวิธี “ย้อนกลับสู่อดีต” และ “เดินทางไปสู่อนาคต” เพิ่มเข้ามาพร้อมกับกลวิธี “ย้อนกลับไปกลับมา” เช่นเรื่อง “ความในใจของกระดุกกระเข้” ของวัฒน์ วรรณยางกูร

4.3 กลวิธีการทำบทบรรยาย บทสนทนา การแสดงความคิดมีลักษณะของการดึงเอาจิตใต้สำนึกของตัวละครมาตีแผ่ ทำนอง “เปิดเผยตัวเอง” มากขึ้น สิ่งที่น่ามาบรรยายคล้ายกับคำสารภาพหรือแอบมองเรื่องของคนอื่น ๆ มักใช้วิธีการปล่อยภาษาของจิตใต้สำนึกให้พุ่งพรูออกมา เช่นให้ตัวละครพูดกับตัวเอง ส่วนบทสนทนาที่เคยใช้เลขนอก เลขใน กำกับ ก็เปลี่ยนมาใช้บทสนทนาแทน

4.4 กลวิธีการจบเรื่อง นิยมจบแบบชีวิตจริง คือเป็นวิธีที่ผู้แต่งยังไม่ได้เฉลยวิธีการแก้ปัญหาที่สร้างไว้ตอนต้นเรื่อง แต่จะปล่อยให้ผู้อ่านคิดหาคำตอบเอง การจบเรื่องแบบนี้เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ขบคิดแก้ปัญหาหรือจินตนาการเรื่องต่อได้ตามใจชอบ

นอกจากนี้ยังมีนักเขียนหนุ่มสาวในรั้วมหาวิทยาลัยที่เขียนเรื่องสั้นประเภทเรื่งมรณะและประเภทประเทืองปัญญา มีผลงานเด่นหลายคน เช่น สำเร็จ คำพะอู ประเสริฐ จันดำ มกฏ อรุณี

พิบูลศักดิ์ ละครพล สุวัฒน์ ศรีเชื้อ นิเวศน์ กันไทยราษฎร์ โกสุม พิสัย พลกุล อังกินันท์
วิรุณ ตั้งเจริญ บัณฑูร กลั่นขจร วัฒน์ วรลยางกูร ศรีดาวเรือง เป็นต้น

ในยุคที่มีความผันผวนทางการเมือง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นยุคที่คนรุ่นใหม่หันมาสนใจการเมือง เรียกร้องเสรีภาพและปฏิเสขสิ่งเก่า ๆ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ออกหนังสือชื่อ กด ชมรมคนรุ่นใหม่มหาวิทยาลัยรามคำแหงออกหนังสือ มหาวิทยาลัยไม่มีคำตอบ มีงานเขียนแนวการเมืองออกมาเช่น จนกว่าจะพบกันอีก ศิลปเพื่อชีวิต ศิลปเพื่อประชาชน ชีวิตกับความใฝ่ฝัน เขกวาราปรัชญาชาวบ้าน เป็นต้น ในยุคนี้งานเขียนจะมีสำนวนปลุกเร้า แหวมคม มุ่งแก้ไขสังคมและให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

กลุ่มนักเขียนไฟแรงรุ่นนี้ได้จัดตั้งกลุ่มเรียกว่า กลุ่มหนุ่มหน้าสาวสวย ได้แก่ เสถียร จันทิมาธร สุวรรณี สุคนธา ฌรงค์ จันทรเรือง ชรรค์ชัย บุนปาน มนัส สัตยารักษ์ ประเสริฐ ดวงเกษม เรื่องชัย ทรัพย์นิรันดร์ สุรัชย์ จันทิมาธร ร่วมกันผลิตผลงานวรรณกรรมประเภท ปกอ่อน แล้วก็ต้องหยุดไปเพราะมีอุปสรรคในด้านการผลิต การจัดการ ทุนและการตลาด นักเขียนในกลุ่มต่างแยกย้ายกันไป สุวรรณี สุคนธา ได้รับรางวัล สปอ. และออกนิตยสาร ลลนา สัจจิตต์ วงษ์เทศ ตั้งโรงพิมพ์ ชรรค์ชัย บุนปาน เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประชาชาติรายวัน มนัส สัตยารักษ์ เป็นนายตำรวจกองปราบ สุรัชย์ จันทิมาธร ตั้งวงดนตรีคาราวาน เสถียร จันทิมาธร เป็นนักวิจารณ์ ประเสริฐ ดวงเกษม ช่วยงานสัจจิตต์ วงษ์เทศ ฌรงค์ จันทรเรือง เป็นนักเขียนเต็มตัวเขียนเรื่องสั้น เรื่องยาวและบทภาพยนตร์

หลังจากนั้นวงวรรณกรรมหยุดชะงักไปชั่วระยะเวลาหนึ่งเพราะมีการกวาดล้างวรรณกรรมทางการเมืองจนกระทั่งเหตุการณ์คลื่นคลายลง นักเขียนเริ่มรวมกลุ่มใหม่ผลิตผลงานออกมาและเริ่มเป็นที่ยอมรับของสังคม ธุรกิจการพิมพ์กลายเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูง

ปี พ.ศ. 2522 กลุ่มวรรณกรรมพินิจ เริ่มพิมพ์ผลงานออกมาเป็นรูปเล่ม โดยเริ่มจากเรื่องสั้นดีเด่นเรียกชื่อว่า 10 เรื่องสั้นสร้างสรรค์ไทย โดยเลือกสรรงานของนักเขียน 10 คน คือ

1. ที่เห็นและเป็นอยู่	คมทวน	กันธนู
2. ใจของขาบ	บุญทาน	คงขวาง
3. กลิ่นลูกเก่า	เบญจภา	อมรพงษ์
4. ลมหายใจของดอกไม้	มานพ	ถนอมศรี

5. วันที่เริ่มต้น	เหลืองฝ้ายคำ
6. ความเงียบที่เริ่มต้น	ศรีดาวเรือง
7. บนราวแห่งความดับแค้น	พินุลศัคดี์ ละครพล
8. พระเจ้าของใคร	รุ่งอรุณ
9. รอไม่ได้	สาริกาแดง
10. สิ่งนั้นคือความหมาย	คมสัน พงษ์สุวรรณ

จากการรวมเล่มนี้ออกมาได้รับการต้อนรับอย่างดี ทำให้มีการรวมเรื่องขายเป็นระยะ ๆ ส่วนนิตยสารก็ยังคงลงเรื่องสั้นเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ

ในช่วงปีพ.ศ. 2520 สังคมเกษตรกรรมของไทยเปลี่ยนเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมที่เรียกกันว่า นิกซ์ มีความเจริญทันสมัยสู่ทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทำให้มีการติดต่อสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีเครื่องรับโทรทัศน์ วิทยุ ทำให้การดูภาพยนตร์ตามโรงลดน้อยลง ชีวิตที่เปลี่ยนไปตามกระแสสังคมทำให้วรรณกรรมเปลี่ยนไปเนื่องจากคนอ่านหนังสือน้อยลง และมีเวลาในการอ่านน้อยเพราะต้องให้ทันต่อการแข่งขัน วารสารและนิตยสารที่ผลิตหนังสือออกจำหน่ายทั่วไปมี 2 ลักษณะ คือ

1. ประเภทเฉพาะทาง มีวารสาร นิตยสารที่ออกตามกลุ่มอาชีพ กลุ่มสนใจเฉพาะ เช่น ยานยนต์ กอล์ฟ บ้านและสวน บ้านและตกแต่ง ผู้จัดการ คอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์บันเทิง มวยโลก การเงินการธนาคาร ผู้ส่งออก ธุรกิจก้าวหน้า ท่องเที่ยวตกปลา เป็นต้น

2. ประเภทบันเทิงทั่วไป มีทั้งความรู้ นวนิยาย เรื่องสั้น สารคดี เช่น ขวัญเรือน สกุลไทย วิทยุรัก นะคะ วิทยุหวาน บันเทิงคดี สกุลไทย หญิงไทย ปลื้ม ดินัน ลลนา สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ มติชนรายสัปดาห์ เป็นต้น

เนื่องจากวิถีชีวิตของคนเราเปลี่ยนแปลงไป สังคมไทยเปลี่ยนแนวคิด ค่านิยมและการประพฤติปฏิบัติ แต่วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นยังคงมีผู้นิยมอ่านอยู่เช่นเดิม แม้ว่าคนจำนวนหนึ่งจะหันไปสนใจวรรณกรรมเฉพาะทาง

เรื่องสั้นที่ปรากฏในนิตยสารปัจจุบันมีทุกรูปแบบตามลักษณะของเรื่องสั้น แต่การเขียนเรื่องสั้นในระยะหลังจะเป็นแบบเรียบง่ายและจบลงแบบเรียบง่าย นานครั้งจึงจะมีการจบแบบ

หักมุม ด้านความยาวก็ไม่มากนัก ใช้เวลาอ่านเพียง 5-10 นาที ก็จบ มุ่งให้อ่านสบาย ๆ และเพื่อเป็นการพักผ่อนจริง ๆ

ลักษณะเรื่องสั้น

สายทิพย์ (2537 : 156) กล่าวถึงลักษณะเรื่องสั้นไว้ดังนี้

1. ความยาว เรื่องสั้นมักมีความยาวพอประมาณ โดยทั่วไปนิยมกำหนดความยาวของเรื่องสั้นจากเวลาอ่านภายในระยะเวลา 5-50 นาทีหรือประมาณ 2,000-12,000 คำ
2. โครงเรื่อง ควรมีโครงเรื่องเดียวและเป็นโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน โครงเรื่องที่สมควรประกอบด้วยข้อขัดแย้ง อุปสรรคและการต่อสู้
3. แก่นเรื่องหรือแนวคิด เรื่องสั้นมุ่งเสนอแนวคิดหรือแก่นของเรื่องแต่เพียงข้อเดียว
4. ตัวละคร เรื่องสั้นมีตัวละครน้อย โดยเฉพาะตัวละครที่มีบทบาทสำคัญหรือเป็นตัวเอก มักมี 2-3 ตัว เท่านั้น
5. บทสนทนา ควรมีบทสนทนาที่ใช้ภาษาได้สมจริงสอดคล้องกับตัวละครและสภาพแวดล้อม
6. ฉาก และบรรยากาศ ควรมีความสัมพันธ์กันและสอดคล้องกับเนื้อเรื่องและต้องสมจริง
7. ตอนจบของเรื่อง เรื่องสั้นอาจมีจุดจบแบบธรรมดา คือเป็นไปตามความคาดหมายของผู้อ่านหรือมีจุดจบแบบพลิกความคาดหมาย
8. ความแน่น เรื่องสั้นควรมีความแน่นพอดี หมายถึงต้องมีกลวิธีการทำบทสนทนา การพรรณนาฉาก บรรยากาศและตัวละครให้กระชับรัดกุมและมีประโยชน์ต่อการดำเนินเรื่องมากที่สุด

ไพโรธ (2542: 47) กล่าวถึงลักษณะของเรื่องสั้นกับนวนิยายว่าเป็นบันเทิงคดีเหมือนกัน แต่มีลักษณะเด่นที่แตกต่างกัน คือ

1. เรื่องสั้นมีข้อจำกัดเรื่องความยาว
2. เรื่องสั้นต้องมีความรวดเร็วตรงไปสู่จุดจบของเรื่อง
3. แก่นของเรื่อง จะมีเพียงแก่นเดียว มีตัวละครน้อยเฉพาะที่เด่น ตัวละครอื่นเป็นเพียงส่วนประกอบในการผูกเรื่อง

สายทิพย์ (2537: 156-157) กล่าวสรุปลักษณะของเรื่องสั้น ดังนี้

1. ความยาว เรื่องสั้นนิยามกำหนดจากการอ่านภายใน 5-50 นาที หรือประมาณ 2,000 – 12,000 คำ
2. โครงเรื่อง เรื่องสั้นควรมีโครงเรื่องเดียว เป็นโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนเพราะมีข้อจำกัดในเรื่องความยาว โครงเรื่องที่สมควรประกอบด้วยข้อขัดแย้ง อุปสรรคและการต่อสู้
3. แก่นเรื่องหรือแนวคิด เรื่องสั้นมุ่งเสนอแนวคิดหรือแก่นของเรื่องเพียงข้อเดียว
4. ตัวละคร เรื่องสั้นมีตัวละครน้อย โดยเฉพาะตัวละครที่มีบทบาทสำคัญหรือตัวละครเอก มักมี 2-3 ตัวเท่านั้น
5. บทสนทนา เรื่องสั้นควรมีบทสนทนาที่ใช้ภาษาได้สมจริงสอดคล้องกับตัวละครและสภาพแวดล้อม
6. ฉากและบรรยากาศ ควรมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับเนื้อเรื่องและต้องสมจริง
7. จุดจบของเรื่อง เรื่องสั้นอาจมีจุดจบแบบธรรมดา คือเป็นไปตามความคาดหมายของผู้อ่าน หรือมีจุดจบแบบพลิกความคาดหมาย
8. ความแน่น เรื่องสั้นควรมีความแน่นพอดี หมายถึงต้องมีกลวิธีการทำบทสนทนา การพรรณนาฉาก บรรยากาศและตัวละครให้กระชับรัดกุมและมีประโยชน์ต่อการดำเนินเรื่องมากที่สุด

ดังนั้น ลักษณะสำคัญของเรื่องสั้น ความมีองค์ประกอบดังนี้

1. ความขัดแย้ง (Conflict) คือการต่อสู้กันระหว่าง 2 ฝ่าย คือ
 - 1.1 ตัวละครขัดแย้งกับตัวละคร (Man Againts Man)
 - 1.2 ตัวละครขัดแย้งกับสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติ (Man Againts Environment)
 - 1.3 ตัวละครขัดแย้งกับตัวเอง (Man Againts Himself)
2. ตัวละคร (Character) ต้องมีความสมจริง คือ มีลักษณะนิสัย พฤติกรรมและการปฏิบัติต่าง ๆ เหมือนคนจริง ๆ
3. สารหรือแก่นเรื่อง (Theme) คือสมมุติฐานซึ่งแสดงนัยแฝงไว้กับการเล่าถึงสถานการณ์ที่กำหนดอันเกี่ยวข้องกับบุคคลที่กำหนด

ชนิดของเรื่องสั้น

ปราณี (2541: 393-394) กล่าวถึงชนิดของเรื่องสั้นมีดังนี้

1. เรื่องสั้นประเภทผูกเรื่อง (Plot Story) เรื่องสั้นแนวคิสนี้เน้นที่โครงเรื่องเป็นสำคัญ การดำเนินเรื่องมักเต็มไปด้วยการผูกปมและสร้างข้อขัดแย้ง (Conflict) ให้คนอ่านฉงนและติดตามด้วยความสนใจตลอดเวลา และนิยมจบแบบคาดไม่ถึง เรื่องสั้นในยุคแรกนิยมเขียนในแนวนี
2. เรื่องสั้นประเภทแสดงลักษณะของตัวละคร (Character Story) เรื่องสั้นประเภทนี้ผู้แต่งจะดำเนินเรื่องโดยเน้นที่การสร้างลักษณะตัวละครให้เด่นชัดเป็นพิเศษ เช่นเรื่อง อุดมการณ์หลังแก้วเหล้า ของนิมิตร ภูมิดาว ซึ่งก็เน้นพฤติกรรมของ ครูเปี้ยก ซึ่งในสายตาของสังคมครูและชาวบ้านนั้น ครูเปี้ยก เป็นครูที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เพราะดื่มสุราเป็นประจำ แต่ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าลึกลงไปตัวละครนี้ก็มีอุดมการณ์ที่ควรชมเชย
3. เรื่องสั้นประเภทสร้างบรรยากาศ (Atmosphere Story) เป็นเรื่องที่ถูกเขียนต้องสร้างบรรยากาศให้สมจริง เหมือนกับผู้อ่านอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วยตนเอง ผู้เขียนจึงต้องใช้ศิลปะในการเขียนสูง จะต้องทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกคล้อยตาม นิยมเขียนเรื่องแนวหวาดกลัว สยองขวัญ

น่าเกลียด น่าขยะแขยง หรือเหตุการณ์ระทึกใจ เพราะเขียนได้ง่ายและชัดเจนกว่าอย่างอื่น เช่นเรื่อง “แหลมตะลุมพุก” ของมนัส สัตยารักษ์ เรื่อง “ตุ๊กแกนรก” ของปกรณ ปิ่นเฉลียว

4. เรื่องสั้นประเภทให้แนวคิด (Theme Story) หมายถึงเรื่องที่มีผู้แต่งต้องการแสดงแนวคิดต่อผู้อ่านเป็นสำคัญ เรื่องสั้นในแนวนี้นอกจากจะให้ความบันเทิงแล้วยังให้มุมมองอื่น ๆ อีกด้วย เช่น เรื่อง “เศรษฐศาสตร์กลางทะเลลึก” ของอาจินต์ ปัญจพรรค์ เรื่อง “ถนนที่นำไปสู่ความตาย” ของวิทยากร เชียงกูล เรื่อง “ลูกอุน” ของสุรัชย์ จันทิมากร เรื่องสั้นแนวนี้มักเขียนรุ่นใหม่นิยมเขียนและหลายคนได้รับความคิดเชิงปรัชญาทางตะวันตกเข้ามาใส่ในงานของตน บางครั้งอาจไม่มีตัวละครหรือบทสนทนาเลย มีแต่บทพรรณนาหรือบรรยายความคิด ความรู้สึกตัวละคร 1 ตัว ที่มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การเขียนเรื่องสั้นที่เน้นแนวคิดเป็นการเขียนที่ยาก ต้องมีฝีมือจริง ๆ จึงจะทำให้เรื่องน่าอ่าน

นอกจากนี้ปราณี (2541: 395) ยังได้กล่าวถึง ศิลา โคมฉาย นักเขียนเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ประจำปี 2533 ว่าได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการจัดประเภทเรื่องสั้นไว้ดังนี้

แบบแรก เป็นเรื่องที่มีการกำหนดพล็อตแน่นอน สนุกสนาน มีโครงเรื่อง มีการดำเนินเรื่องที่สามารถคลี่คลายไปโดยตัวของมันเอง กล่าวคือผู้เขียนมุ่งเสนอความคิดเป็นหลักโดยผ่านตัวละคร

แบบที่สอง เป็นเรื่องซึ่งเป็นความคลี่คลายของความรู้สึก ไม่มีพล็อตแน่นอนหนาแน่น เรื่องสั้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนมาก

แบบที่สาม เป็นการเปลี่ยนแปลงของความคิดซึ่งนักเขียนไทยนิยมเขียนกัน เช่นเรื่อง “คนบนต้นไม้” ของ นิคม ราชวา เป็นเรื่องที่ทำให้คนอ่านต้องคิด

แนวการแต่งเรื่องสั้น

ปราณี (2541: 395-396) ได้จำแนกเรื่องสั้นโดยพิจารณาจากเนื้อหาแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มอรรถนิยม (Realism) บางครั้งเรียก “อรรถนิยม” คือลักษณะการเขียนจะใช้บรรยากาศ จาก ตัวละคร ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งและสร้างปมต่าง ๆ เป็นไปในเชิงสมจริง การดำเนินเรื่องมักเป็นแบบเรียบง่ายและเข้าใจทันที โดยยึดถือรูปแบบภายนอกเป็นหลัก และความจริงที่เห็นคือความจริงที่แสดง เช่น เรื่อง “พระช่วย” ของ สุจิตต์ วงษ์เทศ เรื่อง “ชายผ้าเหลือง” ของ ศรีดาวเรือง เรื่อง “บนสะพานสูง” ของ กรณ์ ไกรลาศ
2. กลุ่มสัญลักษณ์ (Symbolism) เป็นการใช้สัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในการบรรยาย จาก ตัวละครรวมทั้งปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ในการสร้างปมของเรื่อง การดำเนินเรื่องมักใช้กลวิธีย้อนกลับไปกลับมา ความซับซ้อนของจิตใต้สำนึกเป็นการมองแบบภายในเป็นหลัก เช่น เรื่อง “ความในใจของกระดุกกระเซ้” ของ วัฒน์ วรรลยางกูร
3. กลุ่มเหนือความจริง (Surrealism) ลักษณะการเขียนจะใช้สิ่งที่คุณเหมือนเป็นความจริง นำมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นไปได้หรือเป็นไปไม่ได้ บางครั้งใช้สัญลักษณ์ บางครั้งใช้จินตนาการเล่าเรื่องที่เป็นโลกแห่งความฝัน บางครั้งใช้แนวเดียวกับการเขียนนวนิยายวิทยาศาสตร์ บางครั้งใช้กลวิธีวาดภาพย้อนกลับไปกลับมาแบบเทคนิคการตัดต่อภาพยนตร์ เช่น เรื่อง “รถไฟเด็กเล่น” ของ สุชาติ สวัสดิ์ศรี เรื่อง “ฆาตกร” ของ โกสุม พิสัย
4. กลุ่มกระเทาะสังคม (Satirical) ลักษณะการเขียนเป็นไปแบบสมจริง มุ่งเสียดสีสังคมทำนองคล้ายนิทานเปรียบเทียบ เช่น เรื่อง “ฉันคือต้นไม้” ของ ไมตรี ลิมปิชาติ เรื่อง “นางสาวไทยรอบสุดท้าย” ของ อนุช อภาภิรม เป็นต้น
5. กลุ่มแปลกแยก (Alienation) ลักษณะการเขียนมีจุดสำคัญตรงที่เล็งเห็นสภาพของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันได้ถูกตัดขาดออกจากความเชื่อและกฎเกณฑ์แบบเก่า การดำเนินเรื่องค่อนข้างเป็นแบบร่าเริงของจิตใต้สำนึก บางครั้งใช้การเปรียบเทียบกับสัญลักษณ์และมีการเสียดสีเยาะเย้ยมาอธิบายการกระทำของตัวละครในลักษณะไร้เหตุผลสิ้นหวังและถูกสังคมเมินหน้า เช่น เรื่อง “ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย” ของวิทย์กร เชียงกูล เรื่อง “น้ำนั้นย่อมชะตลิ่ง” ของ ธงชัย สุรการ

ดังนั้น ในการจำแนกประเภทเรื่องสั้นนั้น ขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้อ่านแต่ละคนว่าจะใช้เกณฑ์ใดในการจำแนก เพราะเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งอาจผสมผสานหลายแนวทางเข้าด้วยกันทำให้

ยากต่อการจำแนกว่าเป็นกลุ่มใด

กลวิธีในการเขียนเรื่องสั้น

ปราณี (2541: 399-425) และกาญจนา (2534) กล่าวถึงกลวิธีในการเขียนเรื่องสั้นในทำนองเดียวกัน สรุปได้ดังนี้

1. การวางโครงเรื่อง (Plot) คือ การจัดเรียงลำดับเหตุการณ์ให้เป็นเหตุเป็นผลกันคือ เหตุการณ์หนึ่งเป็นผลให้เกิดเหตุการณ์หนึ่ง หรือหลาย ๆ เหตุการณ์สืบตามมา โครงเรื่องที่ดีย่อมมีข้อขัดแย้ง อุปสรรคและการต่อสู้ ข้อขัดแย้งอาจเกิดจากนิสัยที่ต่างกันระหว่างตัวละครด้วยกัน หรือระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับสังคม มนุษย์กับโชคชะตา ระหว่างความต้องการและความสามารถของตัวเอง ปัญหาหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับตัวเอกของเรื่องมีความขัดแย้งอันรุนแรงมีอิทธิพลที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือมีผลกระทบอย่างแรงต่อวิถีชีวิตของตัวเอก ผลที่เกิดจากความขัดแย้ง คือจุดสุดยอดของเรื่อง (Climax)

การวางเค้าโครงเรื่องจะทำให้ทราบว่าจะดำเนินเรื่องไปอย่างไร โดยปกติจะเริ่มด้วยการกล่าวถึงสถานการณ์ตอนเปิดเรื่อง กล่าวถึงปัญหาเริ่มปรากฏ การขยายตัวของปัญหา นำไปสู่จุดสุดยอดของเรื่อง เพื่อการคลี่คลายเข้าสู่จุดจบของเรื่อง

ไคลแมกซ์ คือ จุดสุดยอดของเรื่องแสดงว่ากำลังใกล้ปิดฉากลง โดยใช้ประโยคเพียง 2-3 ประโยคเท่านั้นก็พอ

การวางโครงเรื่องลักษณะนี้ใช้ “เหตุการณ์” เป็นหลัก ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการเขียนของนักเขียนตะวันตก การเขียนในสองแบบนี้ถ้านักเขียนฝีมือดี ผู้อ่านจะรู้สึกตื่นเต้น สนุกสนาน แต่ถ้านำเสนอแนวนี้บ่อยก็จะเกิดความเบื่อหน่ายได้ นักเขียนในยุคปัจจุบันจึงไม่ยึดโครงเรื่องในลักษณะเดิม แต่จะยึด “สถานการณ์” ของตัวละครเป็นจุดดำเนินเรื่อง การเริ่มเรื่องจึงต้องเรียกถึงความสนใจและเน้นเรื่องความคิดหรืออารมณ์ เป็นหลัก

2. การลำดับเนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องคือเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ผู้เขียนนำมาแต่งให้เป็นเรื่องเป็นราวตั้งแต่ต้นจนจบ ให้รายละเอียดตามที่ผู้แต่งเลือกที่ดี การลำดับเนื้อเรื่องประกอบด้วย การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่องและการจบหรือปิดเรื่อง

2.1 การเปิดเรื่อง เป็นตอนเริ่มพฤติกรรมซึ่งจะกำหนดสภาวะหรือเหตุการณ์ในเนื้อเรื่องให้ดำเนินไปและเป็นการเร้าความสนใจให้ผู้อ่านใคร่รู้เรื่องราวต่อไป การเปิดเรื่องทำได้หลายวิธีคือ

2.1.1 สร้างให้มีนาฏกรรมหรือการกระทำ ความเคลื่อนไหวที่ก่อให้เกิดความสนใจมุ่งไปสู่จุดของเรื่องโดยเร็ว มีกริยาอาการที่ไม่ใช่ของธรรมดา เช่น เสียงปิ่น ปัง ปัง ปัง โทศัพท์ที่แผดเสียงกริ่ง กริ่ง กริ่ง ท่ามกลางความเงียบ รอยนต์ชนกันเสียงสนั่น ชายคนหนึ่งกำลังพุ่งหลาวลงสู่แม่น้ำ เป็นต้น การกระทำเหล่านี้ชวนให้ระทึกใจใคร่ติดตามเหมาะสำหรับเรื่องที่เน้นโครงเรื่องแบบแผน

2.1.2 เปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนา โดยให้ตัวละครพูดกันบทสนทนานั้นจะต้องมีถ้อยคำแปลก สร้างปมให้สงสัยชวนติดตาม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินเรื่อง

2.1.3 เปิดเรื่องโดยการพรรณนาหรือเล่าเรื่องราวอันเป็นที่มาของเรื่องหรือพรรณนาฉากและบรรยากาศที่ให้ความรู้สึกลอยลางค้นหาต่อไป

2.1.4 เปิดเรื่องโดยการบรรยายตัวละครพูดถึงรูปร่างลักษณะกริยา ท่าทางและคุณสมบัติเด่นของตัวละครที่สะกิดใจคนอ่านเพื่อนำไปสู่การดำเนินเรื่อง

2.1.5 เปิดเรื่องโดยการขมวดความคิด โดยใช้คำพูดหรือโวหารที่คมคาย

2.2 การดำเนินเรื่อง กล่าวถึงปัญหาเริ่มปรากฏเพราะมีข้อขัดแย้ง ข้อขัดแย้งอาจเป็นจุดเล็ก ๆ แล้วขยายตัวทำให้เกิดภาวะคับขัน จนทำให้ตัวละครต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อหาทางออก ส่วนผลของการแก้ปัญหาจะเป็นเช่นไรก็อยู่ที่วิถีทางที่ควรจะเป็น ขึ้นอยู่กับนิสัยของตัวละครและสถานการณ์ ที่เป็นปัญหานั้นหนักเบาเพียงไร ตัวละครแก้ปัญหาได้ถูกต้องหรือผิดพลาด การดำเนินเรื่องอาจใช้วิธีการได้หลายแบบ คือ

2.2.1 เล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน หมายความว่า เรื่องที่เกิดขึ้นก่อนก็เล่าก่อน เรื่องเกิดทีหลังก็เล่าทีหลัง เป็นไปตามลำดับ

2.2.2 การเล่าเรื่องย้อนต้น การเล่าเรื่องลักษณะนี้เรื่องอาจจะเปิดขึ้นตอนใดของเรื่องก็ได้ บางครั้งเหตุการณ์สำคัญของเรื่องจบลงไปแล้วตัวละครมาเล่าเรื่องย้อนหลังให้ทราบที่มา เช่น เรื่องสัญชาติญาณมืด ของ อ.อุดากร เหตุการณ์ที่สามี่ฆ่าภรรยาตายเกิดขึ้นนานแล้วคนสวนมาเล่าเรื่องราวแต่หนหลังที่สองสามี่ภรรยาอยู่ที่ไร่ใหม่ ๆ จนกระทั่งเกิดเหตุขัดแย้ง นอกจากย้อนกลับสู่อดีต อาจมีการใช้วิธี “เดินทางสู่อนาคต” เพิ่มเข้ามาก็ได้

2.2.3 เล่าเหตุการณ์เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา เช่นเรื่องเกิดขึ้นใน 2 เมือง

2.2.4 การผูกเรื่องให้น่าสนใจด้วยการสร้างความใคร่รู้เรื่องต่อไป เป็นการวางเงื่อนไข้อย่างใดอย่างหนึ่งไว้โดยกล่าวพอเข้าใจไม่เล่ารายละเอียด มีแต่เหตุการณ์ต่อเนื่องให้ระลึกลงถึงเงื่อนไข่นั้น แล้วค่อย ๆ เผยให้รู้ความจริงโดยที่ผู้อ่านเดาไม่ถูก

2.2.5 การใช้สัญลักษณ์และบุคลาธิษฐาน ซึ่งอาจใช้เป็นเนื้อเรื่องทั้งเรื่องหรือแทรกอยู่เป็นบางเรื่องบางตอน เช่น กล่าวถึงสันติภาพกลับพูดถึงนกพิราบแทน ท้องฟ้ามีดสนิทกับความโง่เขลาเบาปัญญา

2.2.6 การเสนอแนวปรัชญาหรือแนวคิดตามทัศนะของผู้แต่ง

2.2.7 ความคลี่คลายสารัตถะของเรื่องเป็นไปตามลำดับขั้นตอนจนจบเรื่อง

2.3 การปิดเรื่อง เมื่อดำเนินเรื่องมาถึงช่วงสุดท้ายเป็นผลอันเกิดจากการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งปรากฏผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าจุดสุดยอดของเรื่อง คือเงื่อนงำของเนื้อเรื่องได้รับการเปิดเผยเป็นยอดที่สุดของอารมณ์และความสนใจ การปิดเรื่องมี 4 วิธี คือ

2.3.1 การปิดเรื่องแบบหักมุมหรือพลิกความคาดหมาย เป็นการจบแบบที่ผู้อ่านคาดการณ์ไม่ถึง

2.3.2 การปิดเรื่องแบบโสกนาฏกรรม คือการจบเรื่องด้วยความผิดหวัง ความสูญเสีย ความล้มเหลวในชีวิต การจบวิธีนี้ผู้อ่านไม่ค่อยสนุกแต่ก็ได้อารมณ์อีกแบบคือสงสารและเห็นใจ

2.3.3 การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม คือการจบแบบทำกรรมดีย่อมได้รับผลดีตอบสนอง การจบเรื่องแบบนี้ผู้อ่านมีความสุข

2.3.4 การปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิต คือการจบเรื่องแบบสมจริงและให้แนวคิดแก่ผู้อ่าน ผู้เขียนมักไม่ปิดเรื่องโดยเด็ดขาดแต่จะให้อ่านได้ขบคิดและจินตนาการเรื่องด้วยตนเอง การจบแบบนี้นิยมมากในนักเขียนรุ่นใหม่

3. กลวิธีการเล่าเรื่อง มี 4 วิธีคือ

3.1 ให้ตัวละครสำคัญในเรื่องเป็นผู้เล่า

3.2 ให้ตัวละครรองเป็นผู้เล่า

3.3 ผู้แต่งในฐานะเป็นผู้รู้แจ้งเป็นผู้เล่าเอง

3.4 ผู้แต่งในฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์ เป็นผู้เล่า

4. กลวิธีการสร้างตัวละคร ผู้มีบทบาทในเรื่องจะเป็นมนุษย์เหมือนผู้อ่าน มีบ้างที่ตัวละครเป็นต้นไม้ ตัวละครทุกตัวเกิดจากจินตนาการของผู้เขียน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย

ความหมายของนวนิยาย

เปลื้อง (2541: 191) ให้ความหมายของนวนิยายว่า “นวนิยาย หมายถึง เรื่องราวที่มีพฤติการณ์ต่อเนื่องกัน เป็นเรื่องที่สมมุติ แต่งขึ้น แต่อาจมีมูลความจริงแฝงอยู่ก็ได้ ไม่กำหนดตัวละครมีความยาวตั้งแต่ 40,000 คำขึ้นไป”

สายทิพย์ (2534: 42) กล่าวถึงนวนิยายว่า “ นวนิยายเป็นรูปแบบการเขียนบันเทิงคดีอย่างใหม่เช่นเดียวกับเรื่องสั้น แต่มีขนาดยาวกว่า เพราะผู้แต่งสามารถกำหนดตัวบุคคลเหตุการณ์และสถานที่ในเรื่องได้โดยไม่จำกัดสุดแต่ผู้แต่งจะเห็นว่าเหมาะสม”

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 564) ให้คำจำกัดความของนวนิยายว่า “นวนิยาย น.

บันเทิงคดีร้อยแก้วขนาดยาวรูปแบบหนึ่ง มีตัวละคร โครงเรื่อง เหตุการณ์ในเรื่องและสถานที่ ที่ทำให้เนื้อเรื่องมีความสมจริง เช่น เรื่องหญิงคนชั่ว ของ ก.สุรางคนางค์ เรื่องผู้ชนะสิบทิศ ของ ยาขอบ เรื่องสี่แผ่นดิน ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เรื่องเรือมนุษย์ ของ กฤษณา อโศกสิน ถ้ามีขนาดสั้น เรียกว่า นวนิยายขนาดสั้น เช่นเรื่องครรชนีนาง ของ อิงอร เรื่องสร้อยทอง ของ นิมิตร ภูมิดาวร”

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า นวนิยาย หมายถึง งานเขียนบันเทิงคดีประเภทร้อยแก้วที่เขียนขึ้นจากจินตนาการของผู้แต่ง เป็นเรื่องสมมุติขึ้นอาจมีมูลความจริงแฝงอยู่ เนื้อเรื่องมีขนาดยาว เล่าเหตุการณ์เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม มีโครงเรื่องที่ซับซ้อนและมีตัวละครหลายตัว

กำเนิดนวนิยาย

นวนิยายเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากมีคนไทยไปศึกษาและดูงานในทวีปยุโรปและอเมริกา จึงไปเอาแบบอย่างการเขียนนวนิยายมาเผยแพร่ในประเทศไทย นวนิยายแปลที่ปรากฏเป็นครั้งแรกคือ เรื่อง ความพยายามของแม่วัน ต่อจากนั้นก็มีการแปลคนอื่น ๆ อีกหลายคนที่นำภาษาอื่น ๆ มาแปล

นวนิยายที่มีลักษณะเป็นไทยแท้เกิดในรัชสมัยรัชกาลที่ 7 เนื่องจากมีการแปลเรื่องน้อยลง ผู้แต่งจึงใช้ฉากและตัวละครที่เป็นไทยมากขึ้น เนื้อเรื่องสะท้อนเรื่องราวชีวิตและทัศนะของชนชั้นสูง หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีผลทำให้มีกลุ่มบุคคลบางกลุ่มเริ่มหันมามองชีวิตของคนในชนชั้นต่ำและนำไปเขียนเป็นนวนิยายทำให้นวนิยายมุ่งแสดงออกด้านแนวคิดที่มีการวิพากษ์วิจารณ์สังคมในแง่มุมต่าง ๆ เช่นเรื่องสงครามชีวิต ของ ศรีบูรพา เรื่องหญิงคนชั่ว ของ ก. สุรางคนางค์

ต่อมาในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชาชนมีสภาพจิตใจที่ย่ำแย่จึงต้องการอ่านนวนิยายที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินจึงเกิดนวนิยายแนวรักระจุ่มระจิม เช่นเรื่อง พงมานสว่างวงศ์ เรื่องดอกฟ้าและโดมผู้จองหอง ของ ก. สุรางคนางค์ และพัฒนาไปสู่แนวผจญภัย เช่นเรื่อง ห่วงรัก-หวาดลึก ของ หลวงวิจิตรวาทการ นวนิยายแนวประวัติศาสตร์ เช่นเรื่อง บัลลังก์เชียงรุ่ง ของ หลวงวิจิตรวาทการ นวนิยายประเภทหิว هوا เช่น เรื่องเศรษฐีอนาถา ของ สันต์ นวนิยายแนวตลก ขบขัน เช่น เรื่อง พล นิกร กิมหงวน ของ ป. อินทรปาลิต และนอกจากนั้น

นวนิยายแนวเพื่อชีวิตเริ่มเข้ามามีบทบาทอย่างกว้างขวาง เช่น เรื่องปีศาจ ของ เสนีย์ เสาวพงศ์ เรื่องไฟแดง ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 จนถึงปัจจุบัน นวนิยายมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งปริมาณและคุณภาพ ไม่ใช่เป็นเพียงกระจกเงาที่สะท้อนภาพสังคม แต่นวนิยายถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ระหว่างคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่ากับการทำหน้าที่เป็นผู้ชี้นำผู้อ่านอีกด้วย

ลักษณะของนวนิยาย

นวนิยายเป็นงานเขียนที่อาศัยเค้าโครงจากชีวิตจริงเหมือนเรื่องสั้น จึงทำให้นวนิยายและเรื่องสั้นมีองค์ประกอบที่เหมือนกัน แต่มีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย

กระแส (2530: 52) กล่าวถึงกฎเกณฑ์ของนวนิยาย ดังนี้

1. มีความยาวมากกว่า 40,000 คำ
2. พรรณนาได้ยืดยาวไม่ต้องประหยัคำ
3. มีตัวละครมาก
4. มีได้หลายเหตุการณ์
5. ระยะเวลาในเรื่องมักจะนาน ๆ

ประทีป (2519: 73) กล่าวถึงลักษณะของนวนิยาย ดังนี้

1. มีโครงเรื่องแสดงวัตถุประสงค์และผลของเรื่องหลายอย่าง
2. มีขนาดยาวกว่าเรื่องสั้น
3. มีตัวละครมากโดยไม่จำกัดจำนวน แต่ตัวละครต้องมีบทบาทสอดคล้องกัน
4. มีฉากได้หลายฉาก
5. มีโอกาสที่จะพรรณนาฉาก ตัวละครและเรื่องได้ยืดยาวไม่จำกัด

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า นวนิยายมีลักษณะดังนี้

1. นวนิยายเป็นงานเขียนร้อยแก้วที่อาศัยเค้าโครงเรื่องมาจากชีวิตจริง

2. นวนิยายมีขนาดยาวกว่าเรื่องสั้น
3. นวนิยายมีโครงเรื่องและพฤติกรรมของตัวละครที่ซับซ้อน
4. นวนิยายมีตัวละครได้ไม่จำกัดแต่ต้องมีบทบาทสอดคล้องกันในเรื่อง
5. นวนิยายมีฉากและเวลาที่สับสนเนื่องกัน
6. นวนิยายมีโอกาสพรรณานามาก ตัวละครและบรรยายเรื่องได้ยืดยาวไม่จำกัด

ประเภทของนวนิยาย

การจำแนกประเภทของนวนิยาย มักจำแนกเนื้อเรื่องและกลวิธีในการเขียนเป็นหลัก มีผู้รู้หลายท่านได้จำแนกไว้มีลักษณะสอดคล้องกันพอสรุปได้ดังนี้

1. นวนิยายประเภทตัวเอกซึ่งเป็นผู้ร้ายทำความดี คือตัวเอกแม้จะเป็น โจรแต่ก็ทำประโยชน์ให้บ้านเมือง เช่นเรื่อง เสือโอบของ ป.อินทรปาลิต
2. นวนิยายประเภทจดหมาย ใช้จดหมายดำเนินเรื่อง เช่น เรื่องในฝันของ โรสลาเรน เรื่อง รัตนาวดีและนิกกับพิมของ ว.ณ.ประมวลมารค เรื่องจดหมายจากเมืองไทยของ โบตัน
3. นวนิยายประเภทพัฒนาการจากการศึกษาชีวิต หรือนวนิยายสำรวจโลก ตัวละครจะเข้าใจตนเองและสังคม ถึงแวคว่าดล้อมจากประสบการณ์ที่พบ เช่นเรื่องน้ำเซาะทรายของกฤษณา อโศกสิน เรื่องละครแห่งชีวิตของม.จ.อากาศดำเกิง ฯ
4. นวนิยายประเภทจิตวิทยา เป็นเรื่องราวของตัวละครที่มีพฤติกรรมผิดไปจากความนิยมของสังคม เนื่องมาจากความกดดัน เช่น อุบัติเหตุ ของ กนกเรขา เรื่องของ จันดารา ของ อุษณา เพ็ลลิ่งธรรม
5. นวนิยายประเภทแนวสังคม จะนำเสนอปัญหาความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม เช่นเรื่อง ปีสาย ของ เสนีย์ เสาวพงศ์ เรื่องระย้า ของ สด กุรมโรหิต
6. นวนิยายแสดงข้อคิดหรือความคิด นำเสนอแนวคิดเป็นหลักสำคัญกว่าตัวละครและเหตุการณ์ของเรื่อง เช่น ละครแห่งชีวิตของ ม.จ.อากาศดำเกิง ฯ

7. นวนิยายประเภทมีตัวบุคคลจริงเป็นหุ่นหรือนวนิยายอัตชีวประวัติ ผู้แต่งจะนำเรื่องราวประวัติชีวิตของบุคคลจริงมาแต่งใหม่ เช่น ตะวันตกดินของกฤษณา อโศกสิน เรื่องเมียน้อยของทมยันตี

8. นวนิยายการเมือง เน้นเรื่องลัทธิ การเมือง เช่น เรื่องจันทร์หอม ของ วสิษฐ เดชกุญชร เรื่องไฟแดงของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

9. นวนิยายแนวประวัติศาสตร์ อาศัยเค้าจากประวัติศาสตร์มาแต่งในด้านตัวละครหรือเหตุการณ์ เช่น เรื่องผู้ชนะสิบทิศของยาขอบ เรื่องสายโลหิตของ โสภาค สุวรรณ

10. นวนิยายประเภทนักสืบอาชญากรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน จารกรรม ลึกลับ นิยมในต่างประเทศมากกว่า

11. นวนิยายแนววิทยาศาสตร์ อาศัยเค้าความจริงหรือความคิดฝันทางวิทยาศาสตร์มาผูกเรื่องราว เช่นเรื่องทวิภพ ของ ทมยันตี

12. นวนิยายลูกทุ่ง แสดงชีวิตของชาวชนบทที่ห่างไกล เช่นเรื่องจุดเสเพลบอยชาวไร่ของรงค์ วงษ์สวรรค์

13. นวนิยายสงคราม มักมีเรื่องสายลับปนอยู่ด้วย

14. นวนิยายแนวหรรษา มุ่งให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่นเรื่องพล นิกร กิมหงวน ของ ป.อินทรปาลิต

15. นวนิยายผจญภัย ตัวเอกของเรื่องมักเป็นคนกล้าหาญ ชอบผจญภัย เช่นเรื่องเล็บครุฑ และเพชรพระอุมา ของ พนมเทียน เรื่องล่องไพร ของ น้อย อินทนนท์

16. นวนิยายแนวลึกลับของขวัญ เป็นเรื่องภูตผีวิญญาน ความฝัน ภาพหลอนต่าง ๆ เช่น เรื่อง หนุมทิพย์ ของ แก้วแก้ว เรื่องปราสาทมืด ของ จุลดา ภักดีภูมิินทร์

17. นวนิยายตะวันตก เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับคาวบอยและอินเดียนแดง

18. นวนิยายรักโศก เป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ทั่วไปของมนุษย์ปุถุชน เช่น นวนิยายของ โรสลาเรน เพ็ญแข วงศ์สง่า บุญยมาส ฯลฯ

19. นวนิยายอุดมคติ เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นจากอุดมคติของผู้เขียนแต่ละคน เช่น เรื่องเมือง นิมิตร ของ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล นวรัตน์

20. นวนิยายสมจริง เป็นนวนิยายที่เขียนขึ้นเลียนแบบชีวิตจริง เช่นเรื่อง ละครแห่งชีวิต ของ ม.จ.อากาศคำเที่ยง ฯ เรื่อง นี้แหละโลก ของ ดอกไม้สด

21. นวนิยายต่างแดน เป็นเรื่องที่นำจากต่างแดนมาดำเนินเรื่อง เช่น เรื่อง ข้างหลังภาพ ของ ศรีบูรพา เรื่องทิวาหวม ของ ศศิพงษ์ ประไพ

22. นวนิยายราชสำนัก เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์หรือขุนนางชั้นสูง เช่น เรื่อง ขุนศึก ของ ไม้ เมืองเดิม เรื่องผู้ชนะสิบทิศของยาขอบ เรื่องในฝัน ของ โรสลาเรน

23. นวนิยายอิงศาสนา เช่น เรื่องกองทัพธรรม ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ เรื่องกฎแห่งกรรม ของ ท. เลียงพิบูลย์

องค์ประกอบของนวนิยาย

ประภาศรี (2531: 98-100) กล่าวถึงองค์ประกอบของนวนิยายพอสรุปได้ดังนี้

1. เนื้อเรื่อง นวนิยายต้องมีเรื่องเป็นสาระสำคัญ นักเขียนที่มีความชำนาญและได้รับความนิยมนิยมนสามารถผลิตเนื้อเรื่อง ได้หลายแง่มุม มีสำนวนที่ผู้อ่านติดตามคุ้นเคยกันส่วนใหญ่นวนิยายจะเป็นเรื่องราวที่ผู้เขียนได้มาจากประสบการณ์แห่งชีวิต

2. ตัวละคร คือ ชีวิตที่เคลื่อนไหวในเนื้อเรื่อง เป็นภาพวาดที่นักเขียนสร้างสรรค์ขึ้นมาตามกรอบเค้าโครงเรื่องที่วางไว้

3. เค้าโครงเรื่อง นักเขียนจะต้องรู้ว่าตนเองอยู่จุดไหนของเรื่อง เค้าโครงเรื่องจะช่วยรักษาบทบาทของตัวละครสามารถปรับปรุงเรื่องให้ลึกซึ้งอย่างใดก็ได้มีการคลี่คลาย

ปมปัญหาหรือรวมเข้าจนถึงจุดสูงสุดของเรื่อง

4. ฉาก คือ กำหนดเวลาและสถานที่ที่สมมติว่าเรื่องนั้นเกิดขึ้น ฉากจะต้องมีส่วนร่วมทำให้บรรยากาศของเรื่องเป็นไปอย่างสมจริง

5. สำนวนภาษาและลีลาในการเขียน ผู้เขียนนวนิยายย่อมมีสำนวนภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

6. สารจากผู้เขียน นวนิยายบางเรื่องเมื่ออ่านจบเราจะรู้สึกที่ผู้เขียนได้ฝากแนวคิดอะไรบางอย่างไว้ให้

7. ท่วงทำนองการเขียน คือ สำนวนโวหารที่แสดงถึงกลวิธีการเขียนอันเป็นแบบฉบับของตนเอง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสารคดี

ความหมายของสารคดี

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1182) ให้ความหมายของสารคดีว่า “สารคดี น. เรื่องที่เรียบเรียงขึ้นจากความจริง ไม่ใช่จากจินตนาการ เช่น สารคดีท่องเที่ยว สารคดีชีวประวัติ”

ชลอ (2544: 5-6) กล่าวสรุปความหมายของสารคดี คือ งานประพันธ์ร้อยแก้วที่ผู้เขียนมุ่งที่จะเสนอความรู้และความจริงเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นหลัก เพื่อให้ผู้อ่านได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กัน

บุญยงค์ (2536 : 82) ให้ความหมายของสารคดีว่า สารคดีเป็นวรรณกรรมร้อยแก้วที่เขียนขึ้นอย่างประณีต เพื่อนำความรู้ความคิดมาเขียนให้ผู้อ่าน โดยมุ่งเน้นข้อคิดเป็นสำคัญ

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า สารคดี หมายถึง งานเขียนร้อยแก้วที่เขียนขึ้นจากข้อเท็จจริงด้วยข้อความที่ประณีตบรรจงและสละสลวย

ประวัติและวิวัฒนาการของสารคดี

ชลอ (2544: 7-13) กล่าวถึงประวัติและวิวัฒนาการของสารคดีโดยสรุปว่า สารคดีมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยโดยใช้วิธีการจารึกที่ผนังถ้ำ แผ่นศิลา บนใบลานหรือกระดาษข่อย สารคดีครั้งแรกน่าจะเป็นการจารึกพระราชประวัติของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชบนศิลาจารึก หลักที่ 1

ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคการพิมพ์ งานเขียนนิยมแบบร้อยแก้วมากขึ้นและในสมัยรัชกาลที่ 6 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระแก้ไขภาษาร้อยแก้วให้ถูกต้องและเคร่งครัดในการใช้ถ้อยคำให้มีสำนวนกะทัดรัด มีสัมพันธภาพ เป็นเหตุเป็นผล

ในปี พ.ศ. 2400 หม่อมราโชทัย (ม.ร.ว.กระต่าย อิศรางกูร) ได้เป็นล่ามไปกับคณะทูตเพื่อไปเจริญสัมพันธไมตรี ได้เขียนจดหมายเหตุผลไปราชการ เป็นงานเขียนร้อยแก้วและจัดเป็นการเขียนสารคดีเชิงท่องเที่ยวเรื่องแรกของไทย

ในยุคที่พระเจ้านั่งยาเธอ พระองค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์ เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ดร.โณวาท ทรงนำสารคดีต่างประเทศเรื่อง George Stephenson มาลงในหนังสือ

ชลอ (2544: 8) ยังได้กล่าวถึงหนังสือสารคดีในสมัยรัชกาลที่ 5 เช่นเรื่อง พระราชพิธีสิบสองเดือน ซึ่งมีเนื้อหาสาระเป็นการเผยแพร่ความรู้เรื่องพระราชพิธีสำหรับพระนครและพระราชพิธีในกมฺณเฑียรบาล

พระราชนิพนธ์ไกลบ้าน เป็นพระราชหัตถเลขาทำนองจดหมายเหตุรายวัน จำนวน 43 ฉบับ ทรงกล่าวถึงการเดินทาง สิ่งที่พบเห็นในต่างประเทศ ขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศที่เสด็จถึง

จดหมายเหตุเสด็จประพาสยุโรป ร.ศ.116 เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศยุโรปเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.2440 ผ่านเส้นทาง 15 ประเทศ

นอกจากนั้นยังมีพระบรมวงศานุวงศ์ที่ทรงนิพนธ์สารคดีกันเป็นจำนวนมาก ความเจริญด้านการศึกษาที่มีมากขึ้นทำให้มีการพัฒนางานเขียนสารคดีเป็นไปตามลำดับ

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ทรงพระราชนิพนธ์สารคดีไว้หลายเรื่องทั้งที่เป็นสารคดีและบทความ เช่น ปกป้องคดี ของอัสวพาหุ บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์

ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 7 การเขียนสารคดีเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาก มีสารคดีที่เป็นบทวิพากษ์ วิจารณ์สังคม มีวารสาร นิตยสารเกิดขึ้นหลายเล่ม นักเขียนประเภทต่าง ๆ มีโอกาสได้เขียนผลงาน ลงพิมพ์กันอย่างแพร่หลายอย่างหนังสือสารคดีที่ได้รับรางวัล เช่น

รางวัล สปอ. ภาษากฎหมาย ของชานินทร์ กรัยวิเชียร

รางวัลมูลนิธิจอห์น เอฟ. เคนเนดี ประวัติศาสตร์แสดมปีสยามไทยของ วิจารณ์ ไชยสุต

รางวัลจากการประกวดหนังสืองานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ

- ความเข้าใจในศิลปะ ของ น.ณ.ปากน้ำ
- สีสันทะเลไทย ของ วินิจ รั้งฝั่ง
- วรรณพินิจกฤษณา อโศกสิน ของ ไพธิน รั้งรัตน์

องค์ประกอบของสารคดี

ชโล (2544: 20-22) กล่าวว่า การเขียนสารคดีให้น่าอ่านและมีเสน่ห์ชวนติดตาม จะต้อง มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. เอกภาพ (Unity) คือ จะเขียนเรื่องใดก็ให้มุ่งเป้าหมายไปที่เรื่องนั้นเรื่องเดียว ไม่นำเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องมานำเสนอ
2. สัมพันธภาพ (Coherence) คือ การเขียนแต่ละประโยคมีความเกี่ยวโยงและสอดคล้องประสานกันด้วยความสละสลวย มีความต่อเนื่องกัน
3. สาระตลภาพ (Emphasis) หมายถึง การเน้นใจความสำคัญในเรื่องที่เขียนว่าเราต้องการให้อะไรแก่ผู้อ่าน ก็จะต้องเน้นส่วนนั้นให้มากเป็นพิเศษกว่าส่วนเสริมที่จะช่วยให้ความเด่นชัดขึ้น

ประเภทของสารคดี

พงศ์ศักดิ์ (ม.ป.ป) กล่าวสรุปประเภทของสารคดีได้ 10 ประเภท ดังนี้

1. ความเรียง (Essay) เป็นรูปแบบหนึ่งของการเขียนสารคดีที่เน้นเรื่องการแสดงความคิดเห็น ประสบการณ์ การค้นคว้าหรือความคิดของผู้เขียน

2. บทความ (Article) คือความเรียงที่เน้นถึงข้อเท็จจริงโดยการอ้างอิงหลักฐาน วิเคราะห์ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ

3. สารคดีท่องเที่ยว (Travelogue) คือ วรรณกรรมร้อยแก้วที่เขียนบันทึกประสบการณ์ของผู้เขียนจำลองสู่ผู้อ่าน เพื่อให้ความรู้ด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม ฯลฯ

4. สารคดีเชิงประวัติ (Biography) เป็นงานเขียนที่กล่าวถึงเรื่องราวต่าง ๆ และพฤติกรรมของบุคคลในแง่มุมที่หลากหลาย

5. อนุทิน (Diary) เป็นการบันทึกความจำ ประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

6. จดหมาย (Letter) เป็นจดหมายที่เขียนโต้ตอบระหว่างคนสองคน

7. บันทึกและความทรงจำ (Memorie and Memory) บันทึก คือ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เขียนขึ้นไว้เพื่อเป็นหลักฐานประกอบเรื่องสำคัญ

8. จดหมายเหตุ (Archives) เป็นบันทึกเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ มักเป็นเรื่องกึ่งราชการ เช่น จดหมายเหตุของลาอูแบร์

9. คติธรรม (Moral Precept) เป็นงานเขียนที่มุ่งสอนจริยธรรมหรือศีลธรรม เช่น เรื่องสนิมในใจ ของ พ.ต.อ. ปิ่น มุกข์กันต์

10. บทสัมภาษณ์ (Interview) เป็นงานเขียนที่เกิดจากการสัมภาษณ์บุคคลแต่มีเนื้อเรื่อง

รุ่งฤดี (2548: 3) ในการแบ่งประเภทสารคดีตามลักษณะเนื้อหาได้ 10 ประเภท ดังนี้

1. สารคดีบุคคล

2. สารคดีโอกาสพิเศษ
3. สารคดีประวัติ
4. สารคดีท่องเที่ยว
5. สารคดีแนะนำวิธีทำ
6. สารคดีเด็ก
7. สารคดีสตรี
8. สารคดีเกี่ยวกับสัตว์
9. สารคดีจดหมายเหตุ
10. สารคดีความทรงจำ

หลักการเขียนสารคดี

รุ่งฤดี (2548: 5-8) กล่าวถึงหลักในการเขียนสารคดีมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการคิด ขั้นการรวบรวมข้อมูล และขั้นการเขียน

1. ขั้นการคิด นักเขียนสารคดีต้องคิดก่อนว่าจะเขียนเรื่องอะไร มีประเด็นใดบ้างที่อยากเขียน และเรื่องมีความน่าสนใจเพียงใด เรื่องที่เขียนต้องสามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน
2. ขั้นรวบรวมข้อมูล นักเขียนสารคดีที่ดีควรเป็นนักรวบรวมข้อมูลซึ่งจะทำได้ 4 วิธี คือ
 - 2.1 การสังเกต นักเขียนที่ดีต้องเป็นคนช่างสังเกต มีไหวพริบในการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตาหู จมูกได้กลิ่น ลิ้นชิมรสและผิวหนังสัมผัส
 - 2.2 การอ่าน นักเขียนสารคดีต้องเป็นนักอ่าน อ่านให้มาก อ่านเสมอและอ่านสิ่งที่ทันต่อโลกต่อเหตุการณ์อันทันสมัย
 - 2.3 การฟัง นักเขียนสารคดีต้องเป็นนักฟัง
 - 2.4 การสัมภาษณ์ นักเขียนสารคดีต้องรู้จักพูด รู้จักคุย สนทนา ชักถาม

นักเขียนสารคดีต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมตามโอกาส และไม่ว่าจะรวบรวมข้อมูลประการใดต้องรีบบันทึกไว้เพื่อกันลืม

3. ขั้นการเขียน เมื่อทำตามขั้นตอนการคิดและขั้นการรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้เขียนต้องรู้จักกลุ่มเป้าหมายเพื่อจะนำไปวางโครงเรื่อง โดยเขียนเป็นแบบหัวข้อหรือแบบประโยคแล้วจึงนำไปเขียนโดยใช้ศิลปะการใช้ภาษารูปแบบต่าง ๆ ให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายและเนื้อเรื่อง หลังจากเขียนเสร็จแล้วควรให้ผู้อื่นหรือคนใกล้ชิดอ่านเพื่อแสดงความคิดเห็นและหาข้อบกพร่องเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทความประจำ

ความหมายของบทความประจำ

งานเขียนที่เป็น “บทความประจำ” หรือผู้อ่านมักจะเรียกว่า “คอลัมน์” หรือ “คอลัมน์ประจำ” ได้รับการพัฒนาลงหน้าหนังสือพิมพ์เพื่อแสดงความรู้สึคนึกคิดออกสู่สังคม แนวทางที่ดีคือการเปิดเนื้อที่ในหน้าหนังสือพิมพ์ให้นำเสนอข้อคิดเห็น ความคิดนี้ถูกเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ พยายามจัดหาเนื้อที่ให้กับเหล่านักเขียน มีการว่าจ้างนักเขียนให้มาเขียน “คอลัมน์” เป็นประจำ สามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่นักเขียนมีประสบการณ์ และ มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ

สิริทิพย์ (2539: 240) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของคอลัมน์ไว้ดังนี้

1. คอลัมน์จะมีการนำเสนออย่างสม่ำเสมอ เป็นประจำแล้วแต่การกำหนด
2. เสนอเรื่องราวอยู่ในหน้าประจำของหนังสือ มีความยาวใกล้เคียงกัน ภายใต้อชื้อคอลัมน์ที่วางอยู่เป็นประจำ
3. นักเขียนหรือคอลัมน์นิสต์ จะเป็นผู้ชำนาญการในเรื่องที่จะเขียน เช่น ด้านการเมือง การครัว สุขภาพอนามัย การตกแต่ง ภาพยนตร์ หนังสือ ฯลฯ
4. วิธีการนำเสนอคอลัมน์ จะมีการประเมินคุณค่าของเรื่องที่เขียนในลักษณะของการแสดงความคิดเห็น

5. จำนวน ลีลาภาษา มีความเป็นกันเองกับผู้อ่านเสมือนผู้เขียนกำลังพูดคุยกับผู้อ่าน มักนิยมใช้คำสรรพนามเรียกตนเอง ว่า ผม เรา ข้าพเจ้า ฯลฯ

6. คอลัมน์ต้องระบุชื่อผู้เขียน นามจริงหรือนามปากกาก็ได้

ชนิดของคอลัมน์

ปราณี (2541:489) แบ่งคอลัมน์ในหน้าหนังสือพิมพ์เป็น 7 ประเภท นอกเหนือจากทบรรณาธิการและบทวิจารณ์ ดังนี้

1. คอลัมน์วิเคราะห์ข่าวหรือไขข่าว
2. คอลัมน์ความเห็นหรือคอลัมน์ทั่วไป
3. คอลัมน์ซุบซิบ
4. คอลัมน์ตลกขบขัน
5. คอลัมน์ความเรียง
6. คอลัมน์อนุทินส่วนตัว
7. คอลัมน์แนะนำ

สิริทิพย์ (2539:242-260) แบ่งชนิดของคอลัมน์ ดังนี้

1. คอลัมน์บุคลาทรทัศน์ เป็นคอลัมน์ที่คอลัมนิสต์แสดงความคิดเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับปัญหาที่กำลังเป็นข่าวสด ๆ ร้อน ๆ โดยการนำข้อเท็จจริงที่เป็นความจริงมาประเมินค่า วิเคราะห์ และวิพากษ์วิจารณ์ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ เช่น ชายคาหน้า 3 ของ ฉลามเขียว ใน นสพ.ไทยรัฐ

2. คอลัมน์สาระความรู้ เป็นคอลัมน์ที่ผู้มีความรู้ในสาขาต่าง ๆ ให้ความรู้แก่ผู้อ่านด้วยลักษณะของการให้ข่าวสาร คำแนะนำ หรือคำชี้แนะ เช่น คอลัมน์ความรู้เกี่ยวกับภาษีอากร เกี่ยวกับการใช้ภาษาอังกฤษ เกี่ยวกับการเกษตร เกี่ยวกับแฟชั่นเครื่องแต่งกาย คอลัมน์การตอบปัญหาทางแพทย์ ปัญหาหัวใจ หมอคูพยากรณ์ ฯลฯ

3. คอลัมน์สรุปข่าว เป็นการนำข่าวต่าง ๆ มาสรุปเนื้อหาสั้น ๆ เพียงข่าวละไม่กี่บรรทัด

โดยมีพาดหัวว่าเล็ก ๆ คั่น

4. คอลัมน์สังคมชุบชิบ เป็นคอลัมน์ที่ผู้อ่านนิยมมาก เนื่องจากเป็นการกล่าวถึงบุคคลที่มีชื่อเสียง ผู้อ่านต้องการจะรู้เบื้องหน้าและเบื้องหลังว่าเป็นอย่างไร หรือผู้อ่านบางคนก็ปรารถนาอยากมีชื่อปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์บ้างแต่เป็นการนำเสนอในมุมมองที่ดี

5. คอลัมน์ร้องทุกข์ เป็นคอลัมน์ที่หนังสือพิมพ์เปิดขึ้นเพื่ออุทิศเนื้อที่เสนอเรื่องราวความเดือดร้อนของผู้อ่าน

6. คอลัมน์จดหมายจากผู้อ่านถึงบรรณาธิการ เป็นจดหมายที่ผู้อ่านแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่าง ๆ มาถึงบรรณาธิการ

7. คอลัมน์บันเทิงทรนศนะ เป็นคอลัมน์ที่ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านในหลายรูปแบบ เรื่องที่นำมาเขียนจะอยู่ในแวดวงบันเทิง เช่น หนังสือ ภาพยนตร์ ราชการวิทยุ โทรทัศน์ เทปเพลง นักร้อง ดารา ฯลฯ โดยเฉพาะเป็นคอลัมน์ที่จะสร้างชื่อเสียงให้กับนักเขียนหน้าใหม่อีกด้วย

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับลีลาภาษา

ความหมายของลีลาภาษา

เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาเพื่อการสื่อสารของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช(มสธ) (2534: 299) ให้ความหมายของลีลา (Style) หมายถึง ลักษณะการใช้ภาษาหรือสำนวนโวหารของแต่ละคนหรือแต่ละสถานการณ์ ลีลาภาษาของแต่ละคนไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์ความรู้สึคนึกคิด ตลอดจนความสามารถเฉพาะตัว นักเขียนหรือนักพูดที่ได้รับความนิยมจากประชาชนจะเป็นผู้ที่มีลีลาเฉพาะตัวที่ดีเด่น เช่น กฤษณา อโศกสิน รงค์ วงศ์สวรรค์ วาณิช จรุงกิจอนันต์ ฯลฯ เป็นนักเขียนที่ได้รับความนิยมอย่างสูงด้วยลีลาภาษาที่ไม่ซ้ำแบบใครหรือนักพูด เช่น คุณหญิงเต็มสิริ บุญยสิงห์ เสรี วงษ์มณฑา ฯลฯ ก็มีลีลาการพูดที่น่าฟัง เป็นลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่ซ้ำแบบใคร ลีลาภาษาจึงมีความสำคัญในวงการสื่อมวลชนเป็นอย่างยิ่ง ภาษาที่ใช้จะเป็นแบบอย่างสำหรับผู้ฟังจดจำและเลียนแบบ

ประทีป (2543: 57-63) กล่าวสรุปว่า ลีลาหรือท่วงทำนองเขียน หมายถึง ลีลาท่าทีในการเขียนของนักเขียนที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดเป็นแบบฉบับเฉพาะตน

กาญจนา (2534: 89-90) ให้ความหมายของคำว่าลีลาหรือสไตล์ว่า ถ้าใช้กับบุคคล สไตล์ หมายถึงวิธีการที่บุคคลทำบางสิ่งบางอย่างจนเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น วิธีการแต่งกาย วิธีการเดิน วิธีการพูด วิธีการสูบบุหรี่ หรือวิธีการขับรถ ฯลฯ แต่ถ้าใช้กับบันเทิงคดี สไตล์ หมายถึงวิธีการเขียนของผู้แต่ง ซึ่งตรงกับศัพท์บัญญัติว่า ท่วงทำนองแต่ง ท่วงทำนองแต่งของผู้แต่งแต่ละท่านจะมีลักษณะเฉพาะตัวของส่วนบุคคล

เปลื้อง (2541: 63) ให้ความหมายของสไตล์ (Style) หรือสำนวน โดยสรุปว่า สไตล์หรือสำนวน แปลว่า แบบ ได้แก่ รูปทรงหรือลักษณะเฉพาะของสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น การจะดูภาพเขียนของหม เวชกร เปรียบเทียบกับผู้อื่น จะเห็นถึงการให้เส้น เงาม ที่แตกต่างกัน จะดูหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ รูปร่างหน้าตาหนังสือก็ไม่เหมือนกัน สังเกตการพูดของเพื่อนแต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน ภาษาที่ใช้พูดก็ไม่เหมือนกัน เรียกว่าแบบพูดหรือสำนวน ในด้านการเขียนก็เช่นเดียวกัน นับแต่น.ม.ศ...ครุเทพ ดอกไม้สด ยาขอบ..ไม่มีใครเขียนหนังสือเหมือนกันสักคน โดยเฉพาะถ้าอ่านบทกวีบางเรื่องจะทราบทันทีว่านี่ต้องเป็นกลอนของสุนทรภู่ ดังนั้นสำนวนคือวิธีการแสดงความคิดของเราออกมาเป็นภาษา

ประภาศรี (2531: 100) ให้ความหมายของท่วงทำนองเขียน หมายถึง สำนวนโวหารที่แสดงกลวิธีการเขียนทำให้สร้างแบบฉบับเฉพาะตนขึ้นมาในโลกแห่งวรรณกรรม”

ถวัลย์ (2535: 36) ให้ความหมายของท่วงทำนองเขียนว่า “ ท่วงทำนองเขียนคือ ลีลาการใช้ถ้อยคำสำนวนเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด เจตคติ ของนักเขียนซึ่งระบายความลึกซึ้ง ความชัดเจนชีวิตสะท้อนออกมาเป็นตัวหนังสือ”

นอกจากนั้นยังเปรียบเทียบท่วงทำนองการเขียนเหมือนท่วงทำนองดนตรีมีทั้งความนุ่มนวล แข็งกร้าว หวาน โศกเศร้าหรือร่าเริงซ่อนอยู่ในตัวเอง

ประเภทของลีลาภาษา

เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาเพื่อการสื่อสาร ของ มสธ. (2534: 299) แบ่งประเภทของภาษาตามสื่อต่าง ๆ ดังนี้

1. ภาษาสารัตถคดี
2. ภาษาบันเทิงคดี
3. ภาษาข่าว
4. ภาษาหนังสือพิมพ์และนิตยสาร
5. ภาษาวิทยุกระจายเสียง
6. ภาษาภาพยนตร์และวิทยุโทรทัศน์
7. ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์
8. ภาษาเพื่อกิจธุระ
9. ภาษาแปล

ประทีป (2543: 65) แบ่งลีลาหรือท่วงทำนองเขียน ดังนี้

1. ท่วงทำนองเขียนแบบเรียบ ๆ เป็นท่วงทำนองเขียนง่าย ๆ ประโยคไม่ซับซ้อน อ่านเข้าใจง่าย นักเขียนทำนองนี้ยกตัวอย่าง เช่น หลวงวิจิตรวาทการ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

“เรื่องราวของท่านผู้นี้ เราอาจหาได้โดยมีประวัติซึ่งท่านเขียนไว้เอง และสำหรับผู้มีสติ มีศรัทธาอย่างมหาดมคานธีนี้ ประวัติที่ท่านเขียนของท่านเองย่อมเป็นประวัติที่เชื่อถือได้ ท่านเขียนเล่าไว้ว่า เมื่อเด็ก ๆ มีเพื่อนแนะนำว่า ชาวอินเดียเป็นชาติอ่อนแอเพราะไม่รับประทานเนื้อสัตว์ ส่วนคนอังกฤษเข้มแข็งจนสามารถปกครองอินเดียได้ เพราะอังกฤษรับประทานเนื้อสัตว์”

(รัฐบุรุษคนสำคัญในปัจจุบัน ของ หลวงวิจิตรวาทการ)

2. ท่วงทำนองเขียนแบบกระชับรัดกุม เป็นท่วงทำนองเขียนที่ใช้ทุกคำให้เป็นประโยชน์ตรงความหมาย ไม่กล่าวอ้อมค้อมหรือเล่นสำนวน เช่น ประกาศของทางราชการ ผู้เขียนทำนองนี้ได้แก่ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เจ้าพระยาพระคลัง(หน)และพระยาอนุমানราชชน เช่น

“ฝ่ายเดียวหุยเสพย์สุราแล้วขี้ม้าจะไปเที่ยวเล่น ครั้นมาถึงตรงประตูที่อยู่ตึกอ้าว เห็นคนแก่ ยืนร้องไห้อยู่ประมาณห้าสิบหกสิบคน เดียวหุยจึงถามว่ามาร้องไห้อยู่ที่นี้ด้วยเหตุอันใด”

(สามก๊ก ของ เจ้าพระยาพระคลัง(หน)

3. ท่วงทำนองเขียนแบบสูงส่ง เป็นท่วงทำนองที่ใช้ศัพท์ค่อนข้างยาก ประโยคซับซ้อน ผู้อ่านต้องมีพื้นความรู้ทางภาษาพอสมควรจึงจะเข้าใจ ผู้เขียนทำนองแบบนี้ได้แก่ น.ม.ส. เช่น

“อนิจจาน้ำตาเอ๋ย กระจายเลยซึ้งไม่เวทนา ไม่มีความเมตตาปราณี จะขอโอกาสพองพระ พักตร์พระราชสามีให้เต็มเนตรก็ไม่ใคร่จะได้แก่งไהלหลังปลั่งไปไม่หยุดยั้ง กำบังเสียซึ่งทัศน วิสัยมิให้เซยชมพระอุดมรูปสิริวิลาส แลเราให้ออกาสแก่ท่านสิ้นกาลช้านานคณนาได้ถึง 8 ปีเศษ ยังไม่พอโศกาครุทเวศหรือประการใด นี่ท่านผู้กรรมกระทำเวรแก่เราหรือไฉน

(ปฐมสมโพธิกถา ของ กรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส)

4. ท่วงทำนองเขียนแบบเข้มข้น เป็นท่วงทำนองเขียนที่ใช้คำมีน้ำหนัก ใช้ประโยคอย่าง แสดงภาพพจน์ เปรียบเทียบประชดประชัน ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสนใจและสนใจ ผู้เขียน ท่วงทำนองนี้ ได้แก่ รัชกาลที่ 6 มจ.อากาศดำกิง ฯ เทียนวรรณ เช่น

“ประเทศสยาม แต่ผู้ชายยังโง่อยู่มากและซ้ำหาความเพียรมิได้ ใครมีเงินขึ้นสักหน่อยก็ เย่อหยิ่งไม่รู้จักมนุษย์ ซ้ำใจคอหุดหู่ไม่เผื่อแผ่แก่ใคร ถ้าใครไปเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เขาก็บิดเอาสด ๆ เป็น อันมิให้ไว้ใจเอาเสียเลยจริง ๆ พบปะผู้ชายด้วยกัน 10 คน ฟังเสียงพูดไม่ได้ยินใครพูดถึงความ ประองคองและมักมีแต่ความเย่อหยิ่งอวดดีเกินคุณที่มีอยู่ในตน”

(บทวิจารณ์สังคมไทย ของ เทียนวรรณ)

5. ท่วงทำนองเขียนแบบสละสลวย เป็นท่วงทำนองเขียนที่ใช้คำประณีตบรรจง ประโยคก็ งดงาม ผู้อ่านอ่านแล้วเกิดความซาบซึ้งประทับใจ ผู้เขียนทำนองนี้ได้แก่ นาคะประทีป พระยา อุปกิตศิลปสาร ดอกไม้สด ฯลฯ เช่น

“บริโศกพลางปรึกษาถึงการงานกันไปพลาง ถึงกระนั้นวิชัยก็ยังมีเวลาพินิจดูลักษณะของ หญิงสาวที่นั่งอยู่ตรงหน้าโดยละเอียดตลอด สิ่งแรกที่เห็นโดยง่ายและสะดวกเพราะดูได้เต็มตา คือ ลำแขนซ้ายที่ทำดิ่งรับน้ำหนักตัว แขนนั้นขาวผ่องทั้งกลมทั้งเรียวและอ่อนหยัด ฯลฯ”

(หนึ่งในร้อย ของ ดอกไม้สด)

เจือ (2518: 141) แบ่งท่วงทำนองเขียน ดังนี้

1. ทำนองเขียนแบบอวดรู้ สำหรับนักเขียนที่แสดงตนว่าเป็นผู้รอบรู้
2. ทำนองเขียนสั้นและตรงจุดหมาย
3. ทำนองเขียนแบบรกรำ ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นมากนัก
4. ทำนองเขียนแบบวรรณคดี เขียนแบบเรียบ ๆ รักษาประเพณีการเขียนเป็นพิเศษ
5. ทำนองเขียนแบบอ่อนและซื่อ ไม่มีรสชาติชวนอ่าน
6. ทำนองเขียนแบบจีใจ ใช้คำสำนวนโวหารที่สะอึกใจ ชวนติดตาม
7. ทำนองเขียนแบบหลวม ๆ เป็นการเขียนแบบมีประโยชน์ยาว คำไม่มีน้ำหนัก

ประกาศรี (2531: 100) แบ่งท่วงทำนองเขียนตามลีลาสำนวนโวหาร ดังนี้

1. สำนวนเรียบง่าย เขียนเหมือนอย่างเล่าสู่กันฟัง ไม่แฝงความลึกซึ้งเชิงปรัชญา ไม่ต้องตีความ ตัวอย่างเช่น

...ออกพรรษา เออชีวะ, นี้ออกพรรษามาหลายวันแล้ว อีกหกเจ็ดวันที่วัดก็มีเทศน์มหาชาติ น้ำหน้าอย่างพวกกรุงเทพหรือจะบังอาจรู้ถึงวันออกพรรษา มันจะรู้เฉพาะวันเข้าพรรษาเท่านั้น แลละหว่า เพราะเป็นวันหยุดราชการ.....

(สุจิตต์ วงษ์เทศ, บาปของนักเทศน์)

2. สำนวนกระชับ ไม่ใช่โวหารอ้อมค้อม บรรยายความอย่างรัดกุม ตรงไปตรงมา ดำเนินเรื่องรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น

...มีแสงไฟสว่างไสวตามร้านรวง ส่วนพวกค้าแร่ข้างถนนที่เอาสินค้าวางเรียงรายกับบาทวิถี จุดไฟดวงนิด ๆ แสงนีออนโฆษณาเป็นภาษาจีนสีแดงประดับประดาอยู่กับฟ้าไม่อาจจะบอกว่า ดิมโคคา-โคล่า หรือใช้ยาหม่องตราเสือก็ได้

(ประมุข อุณหภูม, แม่กล้วยไม้ป่า)

3. สำนวนเข้มข้น เป็นการเขียนที่เร้าความสนใจ มีคำคม ความหมายลึกซึ้ง ผู้อ่านคิดเปรียบเทียบแล้วจะรู้สึกสนุกหรือชื่นชอบได้อย่างรวดเร็ว แทรกอารมณ์ขันหรือเสียดสีเยาะเย้ยทางใจ ตัวอย่างเช่น

...เหมือนเมฆย่อมมีฟ้า เหนือสภาย่อมมีกลุ่มอำนาจ เหนือกระดาศ่อมมีชาละเปา

(พล.อ.อ.हरิน หงสกุล)

4. จำนวนสละสลวย ใช้ภาษาที่เก๋ียงเกลาและมีความหมายเพิ่มความไพเราะและภาพพจน์อย่างเหมาะสม อ่านแล้วฟังราบรื่นเชื่อมโยงได้น่าเพลิดเพลิน แทรกปรัชญาชีวิตเปรียบเทียบ ตัวอย่างเช่น

...เพียงขวิดใบหนึ่งลอยเนิบอย่างเดียวคายอยู่กลางท้องทะเลหลวง มันโผล่ขึ้นมาผลุบหายลงไปเลื้อยเรื่อยไปตามเกลียวคลื่น ว่าแห้วและแคว้งคว้างเหมือนคนพเนจรที่รอนเร่อยู่กลางสมุทรทรายแลเป็นจุดลึบอยู่ไกล ๆ เกือบไม่รู้ว่าจะอะไร มันเลือนลอยเปื่อยไปเช่นนั้น สาหร่ายและตะไคร้คลุมเป็นคราบอยู่รอบคอ ลักษณะการประหนึ่งนักโทษที่ถูกตัดสินเนรเทศ ตัวสั้นนั่งงออยู่กลางสมุทรชีวิต แต่ก็ต้องซัดเซเรื่อยไป หากจะฝืนฝืนถึงฝั่งถึงแหลมแผ่นดินสักอันก็เพียงภาพลับ ๆ ล่อ ๆ อันเหลือจะให้ปรากฏเป็นจริง

(นิค นรารักษ์, ขอบฟ้าขลิบทอง)

5. จำนวนแปลก แสดงลักษณะเด่นของผู้เขียน เป็นความแปลกที่ริเริ่มแล้วเป็นที่ยอมรับของผู้อ่าน มีการใช้คำคนองหรือสำนวนเฉพาะกลุ่ม ไม่เป็นที่เข้าใจแพร่หลาย ตัวอย่างนักเขียนทำนองนี้เช่น รงษ์ วงษ์สวรรค์

...ผู้ชายที่ขายความสวยผมว่าอัปรีช บาบและน่าอายไหมคุณ ผู้ชายเราทุกคนควรเป็นพ่อแล้วมีลูกสืบสกุล ขายตัวกิน โครตเงาผมไม่เคย ; พยายามกลายเป็นเมองโรงแรม ผู้หญิงแต่งตัวเหมือนแก้วฟ้า เดินกันพล่าน ฯลฯ

องค์ประกอบของลีลาหรือท่วงทำนองเขียน

กาญจนา (2534: 90-98) กล่าวถึงองค์ประกอบของลีลาหรือสไตล์หรือท่วงทำนองเขียนสรุปได้ดังนี้

1. การใช้ถ้อยคำ (Diction) เป็นการสรรคำของผู้แต่งที่เลือกใช้ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาและสถานภาพของตัวละคร เช่น ถ้าตัวละครเป็นชาวชนบท ผู้แต่งควรเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสม

สมกับสภาพของตัวละคร โดยเฉพาะช่วงบทสนทนาต้องสร้างให้เป็นธรรมชาติ สมจริงมากที่สุด อาจมีการใช้ภาษาถิ่นหรือถ้อยคำที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในเรื่องให้มากที่สุด เช่น การใช้ถ้อยคำในเรื่อง ลูกอีสาน ของ คำพูน บุญทวี

แม่หิ้วก่องข้าวออกมา 2 ใบ พ่อพวยี่สู้กับบุญหลายขยับเข้าไป คุณหิวมากอยู่แล้วจึงขยับเข้าไปปลั่งข้าวในก่องจ้ำปลาสัมกินอย่างอ่อย

“มึงอย่าจ้ำแรงเนื้อปลาจะติดข้าวหมด ให้น้องมึงกินหลายกว่ามึงนะ” ทิดจุ่นบอกคุณ

“เป็นหยั่ง?” คุณสงสัย

“ก็เพราะมึงตีตัวจอนฟอน(ฟังฟอน) บ่ถูกนะ” ทิดจุ่นว่าแล้วหัวเราะหึ ๆ

ผู้แต่งบางท่านอาจสรรใช้คำที่แปลก สะดุดตาสะกดใจผู้อ่าน มีลักษณะการใช้คำที่เด่นเฉพาะตน ผู้แต่งที่เด่นด้านนี้ได้แก่ รงค์ วงษ์สวรรค์ มักนิยมใช้คำแปลกและถ้าเป็นคำขยายมักจะตัดคำบางส่วนออก เช่น “เหิมเพียงแต่ยืมสร้อย ไม่ตอบโต้คารม ขายถ่านให้เจ้าจ่านำแล้วเวะซื้อเครื่องแห่งเสบียงกรังสำหรับบ้านป่า แล้วเร่งขับเกวียนออกจากตลาด กว่าจะถึงเย็นย่ำ พี่สะใภ้มายืมรอกทำอยู่ ในตาของหล่อนบ่งถึงความกังวลและกระวน”

ส่วนการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมกับเนื้อหาขึ้นอยู่กับสาระที่นำเสนอว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร เช่นงานเขียนของไม้ เมืองเดิม มักแสดงภาพชีวิต ความรักของชาวชนบท ภาษาของไม้ เมืองเดิมจึงเน้นแสดงสภาพของชาวชนบท ถ้าเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับกษัตริย์ก็จะเป็นภาษาอีกระดับหนึ่ง

2. การใช้คำให้เกิดภาพ (Imagery) เป็นการใช้คำที่สร้างจินตนาการให้ผู้อ่านเกิดภาพในใจ และมีอารมณ์ความรู้สึกร่วม อาจกล่าวอย่างตรงไปตรงมาหรือกล่าวในลักษณะภาพพจน์ คือไม่ได้กล่าวแบบตรงไปตรงมา แต่กล่าวแบบเปรียบเทียบเป็นสัญลักษณ์ เพื่อเน้นภาพ อารมณ์และความรู้สึก ภาพพจน์มีหลายประเภท คือ

2.1 การใช้อุปมาอุปไมย (Simile) คือ การเปรียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนสิ่งหนึ่ง เช่น “คุณและโทษสมบัติดังกล่าวนั้นเป็นของหวาน บวบหอมเมียงเพียงผู้ซื้อมือมาอยู่เคียงกายยังไม่ทันชนสองเดือน หวานเหมือนช่อ เปรี้ยวเหมือนมะนาว ผาดเหมือนกระท้อนดิบ และเดิมไม่เต็มเหมือนคนโทน้ำก้นรั่ว”

2.2 การใช้อุปมาอุปไมย (Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบหนึ่งเป็นหนึ่ง เช่น “ พลอยยื่นจับมือลูกไว้คนละข้างจ้องมองเรือสีดำมืด ที่จอดพ่นควันพ่นไอน้ำอยู่ตรงหน้าเหมือนกับเรือลำนั้นเป็นสัตว์ร้ายที่จะพรากเอาลูกของคุณไป”

2.3 การใช้บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการสมมุติสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ให้มีกริยาอาการเหมือนมนุษย์ เช่น นางแดงในเรื่อง หมาฝั่งธนฯ ของ อัญชัน

แต่หนหนึ่งนางแดงมันกลับจำได้ไม่ลืม วันนั้นมันเดินท่อม ๆ ตระเวนไปถึงกลางแจ้งท้ายตลาด ที่มีสถานีรถไฟสายแม่กลองมหาซังส่งเสียงหวูดดั่ง ๆ เข้าหุ้มมันอยู่อีกฟากของถนนและที่มันมองเห็นได้แต่ไกลออกไปอีกด้วย ก็ไม่ใช่อะไรอื่นนอกเสียจากพระรูปอนุสาวรีย์พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงม้าสง่าสูงเด่นอยู่บนฐานสูง ตั้งเป็นปูชนียวัตถุคู่เมืองอยู่ในใจกลางวงกลมของวงเวียนใหญ่ กลางสี่แยกเชื่อมกับตลาดของมันแก่ถนนคัน แต่มันก็ไม่กล้าเอื้อมกรายข้ามถนนไปดูตรงนั้นเสียที เพราะมันกลัวรถจะชนเอา.....

2.4 ภาพพจน์แบบประชดประชัน (Irony) คือ การกล่าวอีกอย่างหนึ่ง แต่มีจุดมุ่งหมายตรงข้ามอีกอย่างหนึ่ง ตัวอย่างเช่นเรื่องเขียดขาดำ ของ ลาวคำหอม

“เฮียดินาค” เสียงนั้นทักทายมาแต่ไกล ไม่ทันจะตอบอีกคนหนึ่งก็ชิงเล่า

“เอ็งโชคดีเหลือเกิน” คนเล่าทำให้เขาใจชื่นมากขึ้น ยิ้มเล็กน้อยก่อนถาม

“โชคยังไ้ โชคยังไ้” เขาถามอย่างร้อนร่น

“ก็เงินสองร้อยเอ็งได้หรือเปล่าเล่า”

“ได้ซี อยู่นี้” เขาตอบกระเป๋่า “โชคดีเหลือเกิน โชคเอ็งดีเหลือเกินนาคเอ๊ย ถ้าเอ็งเข้าไปอีกวันเดียวก็ชวดเงินสองร้อยบาท”

3. การใช้ประโยค (Syntex) นักเขียนแต่ละท่านมีวิธีการสร้างประโยคไม่เหมือนกันแล้วแต่ความถนัดของแต่ละคน แบ่งออกเป็น

3.1 ประโยคสั้นกะทัดรัด ให้ความชัดเจน สะดวก เรียบง่ายทั้งการเดินเรื่อง การสื่อความและการบรรยาย เช่นลักษณะการใช้ประโยคของ รงษ์ วงษ์สวรรค์ ในกรอธิบายลักษณะของตัวละครตอนหนึ่งว่า

เขามีความสนใจอย่างมาก เขาเลี้ยงปลากัด ทั้งพันธุ์หม้อและถังกะติไว้ดูแลคอกอันสวยของมันและไม่เคยไปป้อน เขาเลี้ยงไก่ไว้เป็นอาหารและฟางมันขันขาน เขาล้อมรั้วบ้านด้วยกระถิน เพราะชอบกินยอดของมัน และกลิ่นหอมอันอ่อนของดอกอันเป็นพุ่มวาง

3.2 ประโยคยาว มีการขยายความแก่กันในกลุ่มประโยค มีการเล่นสำนวนเพื่อให้มีความมีการเรียบเรียงด้วยความเรียบง่าย กระชับ ให้ความชัดเจน เช่นการใช้ประโยคของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในเรื่องสี่แผ่นดิน

แต่ในที่สุดสิ่งที่พลอยกลัวเกรงจากคุณอุ่นก็เริ่มสำแดงตัวให้ปรากฏจนพลอยเห็นได้ชัดเจน นื่องสาวคนเล็กนั้น เมื่อพลอยมาค้างบ้านใหม่ ๆ ก็รู้สึกว่ามันเลื่อมใสในตัวพลอย เพราะมักจะมาหาถึงในห้องและติดตามอยู่เสมอ แต่ตอนที่ย้ายหวานก็เริ่มห่างไป ไม่มาหาหรือติดตามอย่างแต่ก่อน ถึงแม้จะพบกันจึ่งหน้า หวานก็พูดด้วยคำสองคำอย่างเสียไม่ได้ แล้วก็รีบหลบไปทางอื่น ส่วนข้าวของเสื้อผ้าที่พลอยให้นั้นเห็นหวานใส่อยู่แต่ในวันแรก ๆ ในตอนท้ายก็มีได้ใส่อีกเลย คงใช้แต่เสื้อผ้าเก่า ๆ อย่างแต่ก่อน....

4. น้ำเสียงหรือท่าทีของผู้แต่ง (Tone) เป็นสิ่งที่ผู้เขียนแสดงจุดมุ่งหมายหรือทัศนคติของตนเองซ้ำอยู่บ่อย ๆ จนผู้อ่านจับได้ว่าเป็นงานของใคร แบ่งออกเป็น

4.1 น้ำเสียงประชดประชัน ผู้แต่งจะแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองทั้งในแง่บวกและลบ ถ้าเป็นแง่ลบจะเป็นแนวถากถาง ตูถุก ตำหนิแต่ใช้คำที่ดูเหมือนการกล่าวชมเชย เช่น บทสนทนา ของ นิศดา ประนอมและนายพ่อน ที่กล่าวถึงแสงระวีในเรื่องดอกฟ้า ด้วยทำนองเสียงเย้ยหยันและถากถาง

“รูปร่างหน้าตาเป็นยังไงนะ คุณแสงระวีนี้เอยากเห็นจริง “ ประนอมบ่น “เป็นยังไงนายพ่อน เธอจะคิดว่าจะชอบเขาไหม นายผู้หญิงคนใหม่นี้”

“ถ้าเขาเอาเรื่องครับ ผมชักใจไม่ดี เมื่อวานเธอถามอะไรคนที่ชื่อแม่แหว ผมรู้ผมก็บอกให้ แหม/ หันมาถลึงตาใส่ผมทีเดีย “ฉันไม่ได้ถามตัวนี้”พูดตัวกับผมด้วย แต่คุณผู้ชายยังไม่เรียกตัว” เลยสะ แหม / ถ้าได้ใจดีไม่ถือตัวอย่างคุณจันทร์ละก็สาวอย่างคุณมีก็จะดี”

“อู๊ย/ใครว่าเขาไม่สวย เขาสวยออกจะตาย “เสียงนิศดาพูดบ้าง “ไม่สวยน้ำโดมจะรักหรือ”

4.2 นำเสียงเคร่งเครียดจริงจัง ผู้อ่านจะไม่เกิดอารมณ์เบิกบานไปกับผู้เขียน เช่นศรีบูรพา เสนีย์ เสาวพงศ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องแนวเพื่อชีวิต

4.3 นำเสียงร่าเริง นักเขียนแบบนี้จะแสดงอารมณ์ขบขันร่าเริงแฝงความสนุกสนานเฮฮา เช่นงานเขียนของ ป.อินทรปาลิต รงค์ วงษ์สวรรค์

4.4 นำเสียงเรียบง่ายตรงไปตรงมา แสดงความรู้สึคนึกคิด อารมณ์โดยไม่อ้อมค้อม เช่น ลูกอีสานของ คำพูน บุญทวี

ถวัลย์ (2535: 38) กล่าวถึงการตัดสินว่านักเขียนคนใดเขียนดีนั้นตัดสินยาก เนื่องมาจากธรรมชาติของมนุษย์มีความชอบที่ต่างกัน จึงให้ยึดเกณฑ์กลาง ดังนี้

1. ความชัดเจน ได้แก่ ความแจ่มชัดของภาษาเขียนที่มีความกระชับไม่คลุมเครือ
2. ความกระชับของถ้อยคำ ได้แก่ การใช้ถ้อยคำที่ตรงกับความหมาย
3. คำมีอำนาจ สามารถสะกดให้ผ่านเกิดอารมณ์ร่วมไปกับลีลาการเขียนในแต่ละบทแต่ละตอนได้อย่างต่อเนื่อง
4. มีแนวคิดใหม่ หมายถึง ในท่วงทำนองการเขียนแต่ละครั้งจะถ่ายทอดความคิดแปลกใหม่ที่มีคุณค่า ผู้อ่านจะรู้สึกไม่ซ้ำซากจำเจ
5. มีการเน้นสิ่งที่ควรเน้น ได้แก่ การเขียนที่มีการย้ำเน้นเป็นพิเศษในข้อความหรือความคิดที่ต้องการจะบอกหรือต้องให้ผู้มีอำนาจจดจำด้วยการขีดเส้นใต้ข้อความนั้น

วาสนา (ม.ป.ป: 19) กล่าวถึงการใช้ถ้อยคำในการพูดและการเขียนทั่วไป มี 2 ลักษณะคือ

1. เป็นสำนวนเก่าบางท่านเรียกว่า คำเชิงอ้างอิง ใช้เรียกคำประเภทสุภาษิต คำพังเพย คำคมหรือวลีต่าง ๆ ที่แพร่หลายแล้ว เช่น

- รักดีหามจั่ว รักชั่วหามเสา
- นายว่าจี๋ข้าพลอย
- โง่อยากนอนเตียง คอเอียงอยากหนุนหมอน

2. เป็นสำนวนใหม่ที่ผู้เขียนหรือผู้พูดคิดขึ้นมา เช่น

- ค่าพ่อแม่ก็พอคบ ค่าเมียที่เคารพคบไม่ได้
- ไม่มีท่านเราอด ไม่มีรดท่านเดิน
- ทำผิดก็ไถ ไม่ให้ก็จับ

นอกจากนั้นในหนังสือเล่มเดียวกันยังกล่าวถึงการทำให้งานเขียนมีความคมคายไปเพราะนั้น ผู้เขียนต้องรู้จักการใช้โวหารสอดแทรกลงไปด้วย และยังแบ่งโวหารตามลักษณะของเนื้อหาและวิธีการใช้ถ้อยคำ ดังนี้

1. อุปมา เป็นโวหารที่นำสองสิ่งมาเปรียบเทียบกันให้เห็นว่าเหมือนกัน เช่น เหมือนคล้าย ดุจ ดูราว ประหนึ่ง เพียง ดัง แจก กล ฯลฯ

- รวดเร็วปานกามนิตหนุ่ม
- ดึกว่าปฏิภาณอันเฉียบคมประหนึ่งปลายเข็มซีแพคของผมช่วยไว้ได้

2. อุปลักษณ์ เป็นโวหารเปรียบเทียบสองสิ่ง โดยใช้คำเป็น เท้า

- “ถ้าจะเปรียบความเร็วของคลีก็เหมือนเห็นเป็นสายคล้ายซี่กรงทอง”
- “ผลไม้อย่างกล้วย ส้ม สับปะรด เป็นผลไม้ประหลาดสำหรับชาวมอสโคว์”

3. นิทานเปรียบเทียบ เป็นโวหารที่ยกนิทานหรือนิยายมาแล้วประกอบ อาจเป็นนิทานทั่วไปหรือนิทานสุภาษิตก็ได้

4. บุคลาธิษฐาน เป็นโวหารที่ใช้ภาษากับสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ให้เสมือนมนุษย์

“ผู้เขียน (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช) จึงนับญาติกับภูเขาทอง นั่งรถผ่านที่ไรต้องยิ้มด้วยทุกที และภูเขาทองก็ดูเหมือนยิ้มรับ)

5. อธิพจน์ เป็นโวหารที่กล่าวเกินความเป็นจริงเพื่อเน้นให้เกิดอารมณ์และความรู้สึก เช่น

- รักคุณเท่าฟ้า
- หิวจนไส้จะขาดแล้ว
- ร้องไห้จนน้ำตาแทบเป็นสายเลือด

6. นามนัยยะ เป็นโวหารที่กล่าวถึงสิ่งหนึ่งแต่ใช้ในความหมายเป็นอย่างอื่น

- ราคานี้วัก้อย คุณภาพนี้วักโป้ง
- จามจู้โรยโดมชรา เจ้าพระหรือจะพ้ออรชร

7. ปฏิภาวะ เป็นโวหารที่ใช้คำซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามเพื่อให้เกิดความหมายใหม่ เช่น

- ยินดียินร้าย
- น่ารักน่าชัง

8. ปฏิภาคพจน์ เป็นโวหารที่ใช้ถ้อยคำหรือข้อความที่มีความหมายขัดแย้งกัน หรือคำที่มีหลายความหมายและเป็นความหมายที่ตรงกันข้าม เช่น

- เธอหัวเราะทั้งน้ำตา
- ชีวิตของเขาเต็มไปด้วยน้ำตา
- ชีวิตของเขาเต็มไปด้วยความว่างเปล่า

9. ปฏิรูปพจน์ เป็นโวหารที่ดัดแปลงหรือเลียนแบบมาจากสำนวนโวหารของผู้อื่น ซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายแล้ว เช่น

- แพ้เป็นพระชนะเป็นสมภาร
- รักวัวให้ผูก รักลูกให้สตางค์

10. ปฏิปจน์ เป็นโวหารที่มีลักษณะเป็นคำถามแต่ไม่ต้องการคำตอบ เช่น

“ก็ที่ตาแกยังอยากมีเมียสาวได้ แล้วทำไมยายแกจะมีผิวหนุ่มบ้างไม่ได้ล่ะ”

“เรื่องทาแก้มก็มีอีกเหมือนกัน เชื่อไหมว่าผู้หญิงทั้งกรุงเทพฯ จะหาคนที่ทาแก้มเป็นที่
ที่ยาก”

11. โวหาร ไอ้อวด เป็นโวหารที่มีลักษณะไอ้อวดทำนองยกตนข่มท่าน โดยมีเจตนาให้ผู้
อ่านเกิดอารมณ์ขัน เช่น

“คนอย่างกระผมที่ไม่มีเหรียญตราหรือสะพายติดหน้าอกเลยแม้แต่ชิ้นเดียว ไปนั่งในที่
สาธารณะในที่การงานต่าง ๆ คนไหว้มากกว่าคนที่มียาสะพายติดเสียอีก”

“เด็กที่ขาดแคลนหนังสือที่ดีจะอ่านก็ยังไม่ต่างจากต้นไม้ที่ปล่อยให้โตขึ้นตามบุญตาม
กรรมเท่าไร เนอะคุณจำนวนผมบ้าง หลักลมเหลวเกินล่ะ”

12. สมพจน์ เป็นโวหารที่กล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งเพียงบางส่วนแต่ให้ความหมายคลุม
ทั้งหมด

“มีหน้ามีตา “ หมายถึงมีชื่อเสียงเกียรติยศ

“เป็นหูเป็นตา” หมายถึง ดูแลเอาใจใส่ทุกอย่าง

“หน้าตาหัวหู” หมายถึง ตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า

13. การเล่นคำ เป็นโวหารที่ใช้คำ ๆ เดียวกัน แต่ใช้ในความหมายที่ต่างกัน

“คนที่เขารู้มาก ไม่ใช่เพราะเขารู้มาก แต่เพราะเขารู้มาก”

“ที่เขียนมาทั้งหมดนี้ก็เพราะผู้เขียน (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช) เรื่องนี้มีคนมาเรียกว่า
“หม่อม” อยู่มาก รู้สึกอึดอัดใจขึ้นทุกวัน เพราะตั้งแต่เกิดมาไม่มีใครตั้งเป็นหม่อม หรือถอดลง
เป็นหม่อม และก็ยังมิได้เคยเป็นภรรยาหลวงของใคร หรือภรรยาน้อยของใคร”

14. การเลียบคำ เป็นโวหารที่ใช้คำพูดอ้อมค้อมเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้คำที่ไม่เหมาะสม
หรือไม่น่าฟัง เช่น

“ทรัพย์สินของคนขยันน้อย ย่อมเป็นของคนขยันมาก”

“ธรรมดาการสงคราม ถ้าจะเป็นสัตย์แล้วคงเป็นสัตย์ ถ้ามิได้เป็นสัตย์แล้วก็หาเป็นสัตย์ไม่”

15. คำคม เป็นข้อความหรือคำพูดที่แสดงถึงความจริงที่ไม่มีใครปฏิเสธและแสดงให้เห็นความจำเป็นและแจ่มกระจ่างแห่งปัญญาของผู้เป็นเจ้าของ

“ค่างามไม่จริง คำจริงไม่งาม”

“เพชรย่อมเป็นเพชร กรวดย่อมเป็นกรวด”

“คนสำคัญที่ทำตัวไม่สำคัญเราจะหาได้ยากนอกคุณ”

16. โวหารเสียดสี เป็นโวหารที่มีความหมายตรงกันข้ามกับถ้อยคำที่พูด

“ทั้งสองรักใคร่กันศிரาวกับภริยากามนิต”

“จอมพล ป.พิบูลสงคราม ขออย่าพูดว่าการเลือกตั้งสกปรก”

17. โวหารเหน็บแนม เป็นโวหารที่กล่าวตรง ๆ เพื่อเยาะเย้ยดูถูกดูหมิ่นหรือไม่เห็นด้วย

“ไม่ควรรอดสิ่งที่ท่านไม่มีอีกแล้ว”

“ไม่มีใครเชิญก็เข้าไปเอง ไม่มีใครถามก็พูดมาก สรรเสริญคุณตนเอง สามอย่างนี้เป็นลักษณะของคนโง่

ศิวกานท์ (2548: 48-63) กล่าวถึงศิลปะในการใช้ภาษาในงานเขียนสรุปได้ดังนี้

1. การใช้คำ เป็นศิลปะที่ต้องฝึกฝนและสั่งสมความเป็น “นายภาษา” คือสามารถเลือกใช้ถ้อยคำได้อย่างหลากหลายและนำมาใช้ได้ทันที ดังนั้นผู้เขียนต้องรู้จักใช้ภาษาที่เหมาะสมในงานเขียนของตน และนอกจากนั้นยังต้องรู้จักใช้คำที่มีชีวิต สามารถตรึงใจผู้อ่านให้มีความสุขตลอดถึงการเล่นคำต่าง ๆ อย่งได้ถ้อยบรรณรส

2. การใช้สำนวนโวหาร เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้งานเขียนมีชีวิตชีวาไม่น้อยกว่าการใช้คำ เพราะสำนวนโวหารเกิดจากการนำคำมาเรียงร้อยอย่างมีชั้นเชิงทางวรรณศิลป์

3. การใช้สัญลักษณ์ เป็นศิลปะอย่างหนึ่งของการใช้ภาษาและการเขียนหนังสือ เพราะว่าสัญลักษณ์จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามความคิดตามอารมณ์ที่ผู้เขียนซ่อนเร้นไว้

ลีลาภาษาในงานเขียนคอลัมน์

สิริทิพย์ (2539: 261) กล่าวถึงลีลาในการเขียนคอลัมน์โดยสรุปว่า ในงานเขียนคอลัมน์ในหน้าหนังสือพิมพ์มี 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะวิจารณ์ การเขียนแบบนี้จะเรียกว่าบทวิจารณ์ คอลัมนิสต์จะนำเสนอข้อมูลภูมิหลังของเหตุการณ์สอดแทรกความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิดต่อเหตุการณ์นั้น และใช้ความรู้ความสามารถในการโน้มน้าวผู้อ่านให้ตระหนักถึงความอยุติธรรมและร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหา

2. ลักษณะการปริทัศน์ คือการเขียนที่เรียกว่า บทปริทัศน์ จะเป็นลักษณะการเขียนอธิบาย และให้ข้อเท็จจริงของรายละเอียดต่อเหตุการณ์นั้นก่อนที่จะชี้แนะผู้อ่าน

ลักษณะประโยคในการสื่อสาร

เอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาเพื่อการสื่อสาร หน่วยที่ 1-7 ของ มสช. (2534:299) กล่าวถึงประโยคที่ใช้ในการสื่อสารนั้น ลักษณะของประโยคจะเป็นไปตามเจตนาของผู้ที่ใช้ประโยคนั้นว่าต้องการสื่ออะไรให้แก่ผู้อ่าน ประโยคในการสื่อสารแบ่งเป็น 4 ลักษณะคือ

1. **ประโยคบอกเล่า** รูปแบบประโยคเป็นทั้งประโยครับและประโยคปฏิเสธ โดยมีความแตกต่างกันคือ

1.1 **ประโยครับ** ถ้าใช้ในภาษาเขียนจะไม่มีคำลงท้ายประโยค แต่จะมีคำลงท้ายประโยคเพื่อแสดงความสุภาพ เช่น คำว่า จ๊ะ ค่ะ

ผมเป็นนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์

ผมเป็นนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ครับ

1.2 ประโยคปฏิเสธ มีคำว่า ไม่ ไม่ใช่ ไม่ได้ ประกอบในประโยค เช่น

คนรวยไม่ได้เป็นผู้ดีเสมอไป
 ชาติไทยไม่ได้เป็นเมืองขึ้นของใคร
 คนนี้ไม่ใช่พนักงานวิ่งราว

2. ประโยคคำถาม มีคำวิเศษณ์แสดงคำถาม (คำไม่ชี้เฉพาะ) เช่นคำว่า ใคร อะไร ที่ไหน ทำไม เมื่อไร อย่างไร หรือ หรือไม่ ประกอบในประโยค เช่น

- เกิดไฟไหม้ที่ไหน
- คนป่วยมีอาการเป็นอย่างไรบ้าง
- ใครรู้ผลการประกวดภาพถ่ายบ้าง
- เธอจะไปหรือเปล่า

2. ประโยคคำสั่ง ไม่จำเป็นต้องมีคำกริยาในประโยคหรือจะมีเพื่อเน้นความหรือบอกให้รู้ตัว เช่น

- ส่งหนังสือมา
- เดินไปเปิดหน้าต่างที่
- อย่าเช็ดกระจกแรงอย่างนั้น
- วิ่งรอบสนาม 10 รอบ
- กลับบ้าน เดี่ยวนี้

ประโยคคำสั่งอาจอยู่ในรูปของประโยคคำถาม โดยคำถามนั้นไม่ต้องการคำตอบ เช่น

- เปิดประตูดีไหม
- ทีวีวิทยุดีไหม

นอกจากนั้นประโยคบอกเล่าธรรมดาอาจมีความหมายเป็นคำสั่งให้ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับคำสั่ง เช่น

- ฉันทอยากได้หนังสือเล่มนั้น
- น้ำเดือดนานแล้ว
- พัดลมเปิดแรงเกินไป

4. **ประโยคขอร้องหรือชักชวน** "ไม่ต้องมีผู้กระทำการใดๆเช่นเดียวกับประโยคคำสั่ง แต่จะมีคำลงท้าย เช่น ซิ ซี้ เอะ นะ ฯลฯ เช่น

- ไปหาอะไรกินกันเถอะ
- เธอเดินไปข้างหน้าสิ
- ช่วยถือของให้หน่อยนะ

ประโยคสั้น ประโยคยาว

เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาภาษาเพื่อการสื่อสาร ของ มสธ.(2534: 200) กล่าวว่า การสื่อสารด้วยประโยคนั้น ความสั้นยาวของประโยคมีส่วนเกี่ยวข้องกับความหมายในประโยค แทนที่ในบางครั้งจะใช้ประโยคยาวก็ใช้ประโยคสั้นหลายประโยคแทน

ประโยคสั้น หมายถึง ประโยคที่มีจำนวนคำน้อย ไม่มีการขยายคำหรือขยายความมากนัก ส่วนประกอบของประโยคจะมีภาคประธานและภาคแสดงและมีคำขยายที่ไม่ซับซ้อน เช่น

- เดือนฉายเป็นไม้ล้มลุกเนื้ออ่อน
- สองสาวกลับจากพักผ่อนชายทะเล

ประโยคยาว หมายถึง ประโยคที่มีข้อความยาวเนื่องจาก

1.1 การขยายส่วนต่าง ๆ ของประโยค เช่น

- ย่าพาหลานสาวอายุสิบสี่ไปซื้อเสื้อเป็นของขวัญที่ห้างสรรพสินค้าใจกลางเมือง
- แสงแดดกระตุ้นให้มีการสร้างสีผิวหน้าที่เรียกกันว่าเมลานินมากขึ้น

1.2 การเชื่อมประโยค เช่น

แสงแดดมีประโยชน์ยิ่งต่อมนุษย์ แต่ถ้าได้รับปริมาณมากเกินไปก็พบว่าเป็นโทษได้เช่นกัน เพราะแสงแดดประกอบด้วยรังสีหลายชนิดรวมชนิดที่ก่อให้เกิดโทษได้และชนิดก่อโทษนี้เป็นแสงที่เราไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าแต่รู้จักกันดีว่าเป็นรังสีเหนือม่วงหรือแสงอุลตราไวโอเล็ต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลีลาภาษาในเรื่องสั้น นวนิยายและสารคดี

คลฤทัย (2540) ได้ศึกษาลักษณะภาษาจินตภาพในเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ ได้ข้อสรุปว่า อัศศิริ ธรรมโชติ มีวิธีการใช้ภาษาจินตภาพในเรื่องสั้นของตนที่เป็นเอกลักษณ์และมีศิลปะ มีการสร้างจินตภาพโดยวิธีการเล่นเสียงและจังหวะ โดยใช้วิธีการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะในรูปแบบกลบท แบบสัมผัสคั่น แบบใช้คำซ้อน การสร้างจินตภาพโดยการใช้คำและประโยค อัศศิริ ธรรมโชติพิถีพิถันในเรื่องของการใช้คำ มีทั้งการใช้คำบอกแสง สี การใช้คำทำเนียบกวี การใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้าม การใช้ประโยคซ้ำความ ประโยคคำถาม การสร้างจินตภาพโดยการสร้างภาพพจน์ อัศศิริ ธรรมโชติ นำสิ่งต่างๆ ที่มีในธรรมชาติไม่ว่าสิ่งของ พืช สัตว์ มาสื่อเปรียบเทียบเพื่อขยายให้เห็นภาพ แสง สี รูปทรง ปริมาณและเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ

วัชรรา (2545) วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอเรื่องในงานเขียนของวินทร์ เลียววาริณ ได้ข้อสรุปว่า วินทร์ เลียววาริณ เป็นผู้เขียนที่มีความสามารถเขียนเรื่องจูงใจให้ผู้อ่านเข้าถึงเนื้อหาของเรื่องด้วยวิธีการนำเสนอเรื่องที่แปลกใหม่และสะกดความสนใจของผู้อ่านโดยง่าย

นิตา (2540) วิเคราะห์วรรณกรรมของหม่อมเจ้าอากาศคำแกิง รพีพัฒน์ ได้ข้อสรุปว่า งานประพันธ์ของ ม.จ.อากาศคำแกิง รพีพัฒน์ มีรูปแบบการเขียนที่สอดคล้องกับหลักการของงานเขียนประเภทบันเทิงคดี แต่สิ่งแปลกใหม่คือการปิดเรื่อง คือเมื่อปิดเรื่องแล้วท่านจะอภิปรายประเด็นปัญหาเพิ่มเติม ทำให้สัดส่วนของเรื่องเปลี่ยนแปลงไป ในด้านความเชื่อมั่นในตนเองของพระองค์ท่าน ทำให้มีผลต่อแก่นของเรื่องในงานประพันธ์จะมีตัวละครที่มีลักษณะของมนุษย์ในแนวทางเดียวกันหมด เช่น ความล้มเหลวในความรัก ความผิดหวังต่อการดำเนินชีวิต แต่จากเนื้อเรื่องแล้วมีผู้กล่าวถึงว่า ละครแห่งชีวิต วิสูตร ผู้เป็นพระเอกของเรื่องคือตัวของ ม.จ.อากาศคำแกิง ๆ เอง

พลอย (2547) ศึกษาเชิงวิเคราะห์ลีลาภาษาในงานวรรณกรรมประเภทสารคดีประวัติศาสตร์ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช พบว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ มีความสามารถในการใช้ถ้อยคำที่อ่านเข้าใจง่าย ชัดเจน ตรงไปตรงมา สอดแทรกอารมณ์ได้อย่างหลากหลายครบรส

ปริยาภรณ์ (2546) วิเคราะห์เรื่องสั้นของวีรณา บุญยัง พบว่า งานเขียนเรื่องสั้นแนวป่าของวีรณา บุญยัง นำเสนอเรื่องราวโดยวิธีการถ่ายทอดประสบการณ์ของตนเอง มุ่งเน้นเสนอแนวคิดในการปลูกกระแสสำนึกให้เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ปิ่นฉนวน (2548) วิเคราะห์ลีลาภาษาในนวนิยายของ ว. วนิชย์กุล พบว่า การเขียนนวนิยายของ ว.วนิชย์กุล มีลักษณะเด่น คือ การใช้คำได้เหมาะสมแก่เนื้อเรื่องและตัวละคร นิยมใช้สำนวนไทย สุภาษิต คำพังเพย การใช้บทเพลงหรือบทกวี การใช้โวหารแสดงทัศนะ การใช้อุปมา อุปลักษณ์ ด้านการใช้ประโยชน์ใช้ประโยชน์อื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ความเดียว ในส่วนที่เป็นประโยชน์ยวนิยมตัดคำบางส่วนให้สั้นลง ทำให้งานเขียนน่าอ่าน น่าสนใจ ชวนติดตาม อีกทั้งมีโวหารที่คมคายลึกซึ้งสอดแทรกด้วยความรู้และข้อคิดที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน